

Stockholms
universitet

**Att arbeta med fäder som utövar våld
– en implementeringsstudie av programmet
Säkrare Pappor i Rinkeby-Kista SDF**

Hugo Stranz

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte och frågeställningar	4
Disposition och avgränsningar	5
Bakgrund.....	6
Våldsutövarna och Caring Dads	9
Teoretiska utgångspunkter.....	13
Implementeringsteori.....	15
Metod.....	20
Material, datainsamling och instrument	20
Databearbetning.....	21
Metoddiskussion.....	23
Intervjupersonerna.....	24
Resultat.....	27
De professionella.....	27
<i>Om det sociala arbetet</i>	<i>28</i>
<i>Om det evidensbaserade arbetet.....</i>	<i>31</i>
Våld i nära relationer.....	35
<i>Våld i nära relationer – vad är det?</i>	<i>35</i>
<i>Om utvecklingen över tid</i>	<i>36</i>
Säkrare Pappor-programmet.....	41
<i>Om graden av professionalitet.....</i>	<i>46</i>
<i>Rekrytering och behandling – två sidor av samma mynt?</i>	<i>49</i>
<i>Caring Dads, Caring Mums eller Caring Parents?.....</i>	<i>51</i>
<i>Om programtrofasthet och lokalt utvecklingsarbete</i>	<i>53</i>
Diskussion och sammanfattande slutsatser.....	58
Referenser	64
Bilaga	70

Inledning

Socialtjänsten i Rinkeby-Kista¹ har under flera år aktivt arbetat med frågor som avser våld i nära relationer. Detta märks bl a i det att förvaltningen har en särskild enhet – Kvinnofridsteamet – som sedan 2003 exklusivt arbetar med kvinnor som utsätts för våld av närstående, barn som bevittnar sådant våld samt män som utövar våld.² När det gäller våldsutövande män har man sedan startandet av Kvinnofridsteamet erbjudit stödsamtal, med det huvudsakliga syftet att öka den enskildes medvetenhet om konsekvenserna av att utöva våld. Avsikten är att samtalen ska motivera klienterna att arbeta vidare med den problematik som utövande av våld får för i första hand den/de som utsätts, men också för den enskilde själv (Projektplan Säkrare Pappor, 2010).

Med ambitionen att utveckla och kvalitetsstärka arbetet med våldsutövande män, ansökte och beviljades socialtjänsten i Rinkeby-Kista medel av Länsstyrelsen under våren 2010 för att implementera behandlingsprogrammet *Caring Dads* (Projektplan Säkrare Pappor, 2010). *Caring Dads*, som i samband med introduktionen i Rinkeby-Kista gavs beteckningen *Säkrare Pappor*,³ syftar kortfattat till att ge fäder verktyg till ett förbättrat faderskap. *Säkrare Pappor* bedrivs i gruppform⁴ under 17 veckor (en tvåtimmarssession per vecka) och till de mer konkreta målen med programmet hör att minska våldsbenägenheten i relation till egna barn såväl som partner (se t ex Crooks et al., 2006; Scott, 2004; Scott & Crooks, 2007; *Caring Dads* beskrivs närmare under *Bakgrund*). Programmet är därtill manualbaserat, vilket innebär att implementeringen och tillämpningen av detsamma på det hela taget kan väntas ligga i linje med de kunskapsanspråk som uttryckts i regeringens särskilda satsningar på insatser med avseende på våld i nära relationer (Rskr 2007/08:39).

Säkrare Pappor-projektet löper under en tvåårsperiod, 2010-2011, och innefattar tre av varandra beroende delmål: 1) gruppverksamhet, 2) utveckling av innehåll/rutiner för doku-

¹ T o m 2006 hade Rinkeby och Kista två olika stadsdelsförvaltningar, men delar sedan 2007 års stadsdelsreform förvaltning. Denna sammanslagning behandlas inte närmare i rapporten, vilket t ex innebär att aspekter som tar sikte på socialarbetares yrkeserfarenhet i Rinkeby eller Kista inte hålls åtskilda.

² Kvinnofridsteamet arbetar dels med våld som förekommer i nuvarande/fd kärleksrelationer, dels med sk hedersrelaterat våld. Det innebär att våldsutövaren inte med nödvändighet behöver vara kvinnans nuvarande/fd partner, utan att även andra typer av relationer/släktskap kan vara aktuellt. I den föreliggande rapporten, som behandlar ett program med fokus på fäder som utövar våld mot sina (omyndiga) barn och/eller deras mamma, fokuseras sådant våld som förekommer i kärleksrelationer.

³ *Caring Dads* och *Säkrare Pappor* används synonymt i den föreliggande rapporten.

⁴ I Rinkeby-Kista har man även möjliggjort individuellt deltagande i programmet; detta diskuteras närmare i den fortsatta rapporten.

mentation/uppföljning, samt 3) utvärdering. Det första delmålet innebär att grunderna för tillämpning av programmet ska läggas – Rinkeby-Kista har satt samman en projektgrupp, som bl a inkluderar fyra behandlare, vilka givits utbildning i användning av *Säkrare Pappor* och parvis tar emot grupper av klienter för behandling enligt programmet. Det andra delmålet innebär att projektgruppen bl a ska arbeta fram tillämpbara dokument/instrument för inklusion/exklusion av klienter till *Säkrare Pappor*, dokumentationsunderlag för deltagande klienter, samt identifiera bedömningsinstrument som kan användas i relation till inkluderade klienter vid för-/eftermätningar med avseende på förändringsbenägenhet och hur programmet uppfattas på klientnivå (Projektplan *Säkrare Pappor*, 2010). De båda första delmålen belyses mer ingående på annat håll (Slutrapport *Säkrare Pappor*, 2012), medan det tredje delmålet är föremål för behandling i den föreliggande rapporten. Av projektplanen för *Säkrare Pappor* (2010) framgår att utvärderingen i första hand ska ta sikte på implementeringen av programmet. En sådan utvärdering kan i sin tur utgöra grund för övriga förhållanden som framkommer i det tredje, utvärderingsrelaterade, delmålet – att studera huruvida *Säkrare Pappor* överhuvudtaget kan erbjudas i Rinkeby-Kista, samt om insatsen uppfattas som verksam av berörda parter.

Syfte och frågeställningar

Med utgångspunkt i ovanstående, är det övergripande syftet med den föreliggande rapporten att studera implementeringen av programmet *Säkrare Pappor* i stadsdelen Rinkeby-Kista i Stockholm. Studien syftar mer precist till att beskriva och analysera förutsättningarna för en programtrofast implementering, med särskilt fokus riktat mot de organisatoriska processer som omgärdat densamma. Följande frågeställningar beaktas:

- Hur beskriver verksamma, och av *Säkrare Pappor* berörda, socialarbetare i Rinkeby-Kista programmet, bl a vad gäller dess karaktär, förväntade utfall och fördelar/begränsningar?
- Hur beskriver berörda socialarbetare tillämpningen av programmet, bl a vad gäller målgrupper och remittering/rekrytering av klienter?
- Vilka faktorer på individ- respektive organisatorisk nivå kan väntas ha varit av betydelse för implementeringen av *Säkrare Pappor*? I den mån implementeringen kan behöva förbättras – vilka åtgärder framträder som angelägna och vilka förutsättningar

skulle ett förändrat implementeringsarbete kunna medföra på socialarbetar- respektive klientnivå?

Disposition och avgränsningar

Rapportens inledande avsnitt följs av ett bakgrundsavsnitt. Här uppmärksammas dels problemområdet – våld i nära relationer – mer generellt, bl a i termer av frekvenser och socialtjänstens praktiska arbete; dels görs en mer ingående beskrivning av *Caring Dads*. Därpå följer en genomgång av rapportens teoretiska utgångspunkter. Det övergripande teoretiska avstampet tas i nyinstitutionell organisationsteori, som i sin tur knyter an till relevanta former av implementeringsteori. Det teoretiska avsnittet följs av en metodgenomgång, varpå själva resultatredovisningen följer. I anslutning till resultatredovisningen görs vissa mer sammanfattande och empirinära analyser, medan mer övergripande och framåtblickande slutsatser presenteras i rapportens avslutande diskussion.

Rapportens empiriska delar avgränsas till att behandla de delar av utvärderingsdelmålet (3) som på ett tydligt sätt knyter an till frågan om implementering (jämför Projektplan Säkrare Pappor, 2010). Det innebär att någon empiri som speglar huruvida *Säkrare Pappor* uppfattas som riskreducerande av olika aktörer inom familjen inte presenteras. I den avslutande diskussionen berörs emellertid förhållanden, däribland detta, som kan vara av vikt att beakta i det fortsatta arbetet med, och därmed ytterligare utvärderingar av, *Säkrare Pappor*.

Bakgrund

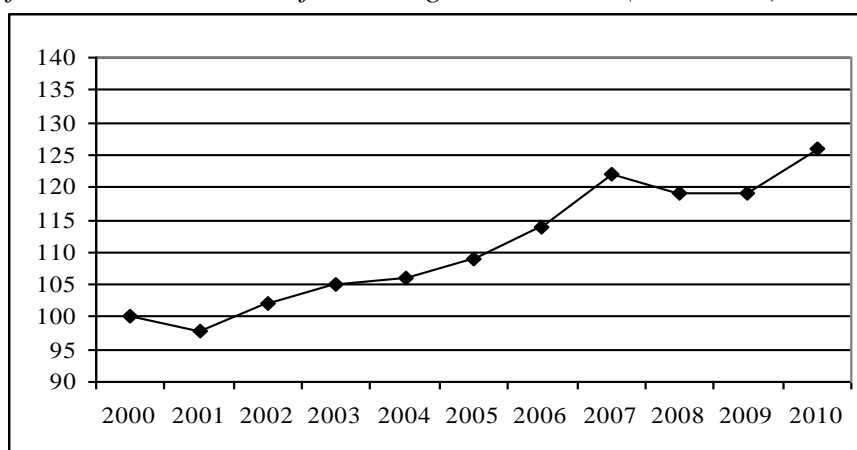
Våld i nära relationer – i första hand sådant våld som utövas av män mot nuvarande eller före detta kvinnliga partners – är ett betydande samhällsproblem.⁵ Under senare år har problemområdet också fått alltmer uppmärksamhet, dels i den politiska debatten; dels via en mängd utredningar och ett antal vetenskapliga publikationer (se t ex Ekbrand, 2006; Holmberg & Stjernqvist, 2006; Lundgren et al., 2001; Nilsson, 2002; Rying, 2007; Socialstyrelsen, 2009, 2010, 2011; SOU 2006:65; Steen, 2003). När det gäller problemområdets politiska genomslag märks bl a 2007 års revidering av socialtjänstlagen (SoL), som innebar att det kommunala ansvaret i relation till kvinnor som utsätts för våld och barn som bevittnar våld förtydligades och skärptes. I lagens förarbeten understryks inte bara att skyddet och stödet till brottsoffren, primärt då kvinnor som utsätts för våld och barn som bevittnar detta våld, ska öka – vikten av förebyggande arbete och särskilda insatser till förövare framhålls också (Prop. 2006/07:38).

Begreppet *våld i nära relationer* är komplext. Det gäller inte bara vilka parter som kan anses ingå i en *nära* relation, utan också när gäller vad som är att beteckna som *våld*. Utöver fysiskt och sexuellt våld brukar även handlingar av psykisk karaktär innefattas (se t ex Jergeby et al., 2008). Inom ramen för det psykiska våldet märks dels olika former av trakasserier, hot, tvång, etc; dels sk materiellt (exempelvis förstörande av ägodelar), ekonomiskt (exempelvis kontroll över bankmedel och realiserbara ägodelar) och indirekt (exempelvis fysiskt/psykiskt/sexuellt våld riktat mot för kvinnan betydelsefulla personer) våld (jämför Jergeby et al., 2009).

Av Figur 1 framgår att antalet anmälda fall av misshandel där kvinnan är bekant med förövaren ökat dramatiskt under 2000-talets första decennium. År 2000 uppgick antalet anmälningar till strax över 16 000, medan samma siffra för år 2010 är dryga 20 000.

⁵ På samma sätt som den föreliggande rapporten fokuserar våld som förekommer i pågående/avslutade kärleksrelationer (se fotnot 1), riktas intresset också i första hand mot heterosexuella relationer. Våld förekommer emellertid även i samkönade förhållanden. Sett till antalet berörda personer är detta dock en påtagligt mindre grupp.

Figur 1. Anmälda misshandelsbrott där kvinnan är bekant med förövaren. Indexerade förändringar 2000-2010 (2000=100).

Egna beräkningar baserade på BRÅ:s Kriminalstatistik 2000-2010.

Denna 25-procentiga ökning i anmälningstalen är inte med självklarhet ett resultat av att det faktiska antalet brott blivit fler. Det kan också vara så att själva benägenheten att anmäla brott kan ha ökat i samband med att problemområdet givits ökad uppmärksamhet (Jergeby et al., 2009). Oaktat detta, tyder allting på att antalet anmälda fall av misshandel bara utgör en bråkdel av det faktiska antalet brott. I tidigare forskning uppskattas andelen oanmälda brott uppgå till omkring 75 procent (Nilsson, 2002; SOU 2006:65). Sedan 2009 presenterar BRÅ även särredovisningar med avseende på relationen mellan offer och förövare. Under 2010 utgjorde omkring 75 procent av misshandelsfallen som ägde rum inomhus och där kvinnan var bekant med förövaren, fall där offer och förövare befann sig i en nära relation⁶ till varandra (BRÅ, 2011). Detta stämmer väl överens med fördelningsskattningar i tidigare forskning på området (Nilsson, 2002). Vidare har runt 30 procent av antalet polisanmälda våldtäkter uppskattats vara möjliga att knyta till fall där kvinnan har eller har haft en nära relation med förövaren (BRÅ, 2005).

När det gäller misshandelsbrott begångna mot barn, är den offentliga statistiken mer svårtolkad. Här är redovisningarna dels uppbrutna i åldersintervallen 0-6 respektive 7-14 år, dels särredovisas flickor respektive pojkar fr o m 2008. Detta skapar uppenbara jämförelseproblem över tid. Det allmänna intrycket är dock att utvecklingen följer samma tendens som gäller för anmälningar bland kvinnor: anmälda fall av misshandel där barnet är bekant med förövaren

⁶ BRÅ:s (2011) definition av *nära relation* överensstämmer med den som angivits för den föreliggande rapporten – pågående eller avslutade kärleksrelationer, alternativt att parterna har barn tillsammans, inkluderas, medan relationer som utmärks av släktskap, vänskap, etc exkluderas.

har ökat markant under 2000-talets första decennium. Detta gäller både bland de yngsta och för de något äldre barnen (jämför BRÅ, 2001-2011).⁷ Förekomsten av våld mot barn begränsas inte heller till att enbart omfatta de handlingar som är *direkt* riktade mot dem. Att bevittna närståendevåld, exempelvis i form av att barnets far utsätter dess mor för övergrepp, har beskrivits som så pass traumatiskt att barnet ska definieras som ett brottsoffer (se t ex Ds. 2004: 56; SOU 2001:72; SOU 2006:65; Wolfe et al., 2003).

Omkring hälften samhällets kostnader för våld i nära relationer kan hänföras till arbete som bedrivs eller finansieras inom ramen för socialtjänstens individ- och familjeomsorg (IFO) (Socialstyrelsen, 2006). Socialtjänstens ansvar i relation till kvinnor som utsätts för våld i nära relationer och barn som bevittnar sådant våld är direkt artikulert i SoL (5 kap. 11§). Det kommunala självstyret medger emellertid ingen detaljreglering av arbetet, vilket innebär att såväl utbudet av insatser som kompetens- och ambitionsnivå kan antas variera mellan olika kommuner (Prop. 2006/07:38; jämför även SKL, 2009; SOU 2004:121). Även om medvetenheten om problemområdet möjligen har ökat i takt med de politiska satsningarna på området, har tidigare översikter pekat på uppenbara brister; kännedomen om problemet är generellt sett är låg och beredskapen varierar markant mellan olika kommuner (Socialstyrelsen, 2004).

Även i den nationella tillsyn av socialtjänstens arbete med våld i nära relationer som genomförts av Socialstyrelsen och Länsstyrelserna, påtalas brister i beredskapen att möta klientgruppen (Socialstyrelsen, 2009). Rapportens slutsatser överensstämmer i stora delar med vad som framkommit även i andra studier: redskap att identifiera klienters egentliga problem saknas i hög grad, antalet klientanpassade insatser är begränsat och i huvuddelen av fallen är insatserna inte heller vetenskapligt utvärderade inom ramen för en svensk kontext (Anttila et. al., 2006; Lindholm, 2002; Socialstyrelsen, 2004; Wallberg, 2003; jämför även Socialstyrelsen, 2011). I en större internationell litteraturöversikt framgår att mer högintensiva interventioner, t ex samtalsterapi i kombination med skyddat boende, som riktas till kvinnor som utsatts för våld från närstående kan ha positiva effekter (Ramsay et. al., 2009). Om detta också är giltigt i en svensk kontext är inte klarlagt (jämför Socialstyrelsen, 2011).

⁷ Beräkningarna/jämförelserna utgår från BRÅ:s Kriminalstatistik som publiceras årligen – jämför exempelvis med BRÅ (2011), som återfinns i referenslistan.

I syfte att öka möjligheterna att identifiera ärenden där närståendevåld förekommer och för att på så vis förbättra möjligheterna att remittera klienter till avpassade insatser, har införandet av standardiserade bedömningsinstrument lanserats som ett komplement till utbildningsinsatser (BRÅ, 2010; Jergeby et. al., 2009). Även om det instrumenterade stödets roll i bedömningsarbetet har ifrågasatts, t ex med utgångspunkt i att instrumenten är förhållandevis trubbiga (se t ex Skogens, 2007), har det såväl i Sverige som internationellt hävdats att instrument kan fungera som en försäkrans om att vissa aspekter i klientens livssituation inte glöms bort och att möjligheterna att faktiskt upptäcka exempelvis våld i nära relationer ökar (Houry et. al., 2004; Jansson & Jergeby, 2008; Witting et. al., 2006).

Våldsutövarna och Caring Dads

I samband med de senare årens politiska satsningar för att motverka och aktivt bemöta våld i nära relationer har även intresset för insatser riktade till våldsutövare ökat. I en nyligen genomförd svensk kartläggning på området framträder en bild av ett mångfacetterat fält, som inte bara inkluderar många olika former av insatser och arbetssätt, utan också en stor spridning mellan olika huvudmän (Pihlblad, 2011). Utvecklingen av insatser till våldsutövare har sitt ursprung i USA och påbörjades för ett 30-tal år sedan (Rothman, et al., 2003). Merparten av de insatser som tillhandahålls är program som bedrivs i gruppform. Trots att antalet insatser bara i USA uppgår till över 2 500, är en försvinnande liten del av dem utvärderade (Price & Rosenbaum, 2007; Saunders, 2008). Den generella avsaknaden av utvärderingar gäller dels i relation till en svensk kontext (Pihlblad, 2011),⁸ dels i ett bredare internationellt perspektiv. I de fall programmen faktiskt är utvärderade så bedöms effekterna av dem som relativt blygsamma (Feder et al., 2008; Rothman et al., 2003; Wathen & MacMillan, 2003). Liknande resultat framkommer i en svensk utvärdering av insatser riktade till våldsutövare. De deltagande männen uppvisade visserligen förbättringar, bl a vad gällde benägenhet att använda våld, i samband med uppföljning, men resultaten kan inte med säkerhet knytas till den mottagna insatsen (Socialstyrelsen, 2010).⁹

⁸ Pihlblads (2011) kartläggning pekar på ett antal nu pågående forskningsprojekt som på olika sätt berör frågan om våld i nära relationer (såväl med avseende på offer/barn som bevittnar våld som förövare). Inte i något av dessa fall är dock insatser till våldsutövare huvudsakligt mål för intresse.

⁹ Avsaknaden av påvisade, insatsspecifika effekter innebär inte med nödvändighet att sådana inte föreligger; det studieupplägg Socialstyrelsen (2010) använder möjliggör inte några sådana analyser.

Internationellt sker rekryteringen till program riktade till våldsutövare många gånger via domstolsbeslut (Rothman et al., 2003). I ursprungslandet gäller detta även det kanadensiska programmet *Caring Dads* (Scott & Crooks, 2006). *Caring Dads* är ett 17 veckor långt program, där den fastställda målgruppen (se nedan) träffas i mindre grupper (8-12 personer) en gång per vecka under en två timmar lång session (Crooks et al., 2006; Scott, 2004; Scott et al., 2004; Scott & Crooks, 2007). Sessionerna, som leds av två med avseende på programmet särskilt utbildade behandlare (en kvinna och en man), bygger på en kombination av motiverande samtal (MI) samt kognitiva och pedagogiska tekniker (Crooks et al., 2006; Scott, 2004).

Utvecklingen av *Caring Dads* inleddes under inledningen av 2000-talet. Med avsikten att säkerställa såväl vetenskaplig kvalitet som praktisk tillämpbarhet, är programmet utvecklat i samarbete mellan forskare och praktiker (Scott et al., 2004). Programmet fokuserar män som utövar, alternativt befinner sig i riskzonen för detta, någon form av våld mot sina barn. Grupperna består uteslutande av själva målgruppen – deras eventuella partners och barn medverkar inte i sessionerna – och behandlarna. *Caring Dads* har en bred ingång till våldsbegreppet, vilket innebär att inte enbart fäder som utövar våld (fysiskt eller psykiskt) *direkt* mot barnet innefattas i målgruppen – i enlighet med den övriga diskursen betraktas också olika typer av handlingar som riktas mot barnens mödrar som självupplevt våld (Crooks et al., 2006; Scott, 2004; Scott et al., 2004; jämför även Ds. 2004: 56; SOU 2001:72; SOU 2006:65; Wolfe et al., 2003).

Det övergripande syftet med *Caring Dads* är att möjliggöra ett förbättrat faderskap för den aktuella målgruppen. Mer konkret innebär detta att programmet för det första avser bidra till att de våldsutövande männen vågar betrakta sitt faderskap ur ett kritiskt perspektiv. För det andra är avsikten att målgruppen lär sig identifiera beteenden/föreställningar som föranleder att de utövar våld, samt att de finner alternativ till dessa föreställningar. De våldsutövande männen ska också – för det tredje – ges verktyg att inse vilken påverkan ett våldsamt beteende kan ha för deras barn. Ambitionen är också, för det fjärde, att männen ska kunna knyta nyorienterade, förtroendefulla och framåtblickande relationer till sina barn (Crooks et al., 2006; Scott & Crooks, 2007; Scott et al., 2004).

Caring Dads bygger på sex stycken grundläggande principer (Scott et al., 2004; Scott & Crooks, 2004; min tolkning/översättning):

1. Våldsamma fäders huvudsakliga problem utgörs av ett alltför starkt kontrollbehov, samt att de är alltför självcentrerade. Mot bakgrund av detta är frågan om männen är bra eller mindre bra på att uppfostra barn sekundär.
2. Våldsamma fäder är sällan redo att förändra sitt föräldraskap i samband med att en intervention inleds.
3. Våldsamma fäders världsbild präglas av könsstereotypa mönster, vilket medför att de inte kan ge sina barn den omsorg de behöver.
4. Våldsamma fäders relation till barnens mödrar utgör ett centralt fokus i behandlingssituationen.
5. Våldsamma fäder har allvarligt skadat förtroendet och tilliten hos sina barn. Det kan ta lång tid att bygga upp en ny, förtroendefull relation med barnen. Denna återuppbyggnad kan också komma att präglas av tillbakagångar.
6. För att möjliggöra behandling av våldsamma fäder fordras att berörda myndigheter/organisationer samverkar. Vilka myndigheter/organisationer som förväntas samverka varierar beroende på nationell kontext. För svenska förhållanden bör socialtjänstens individ- och familjeomsorg (såväl myndighetsutövande som utförande grenar), barn- och ungdomspsykiatri, kvinnojourer och frivård utgöra centrala instanser.

Caring Dads har över åren kommit att bli ett relativt frekvent använt program, i första hand i Kanada och delar av USA (Scott et al., 2004; Scott & Crooks, 2007). I Sverige har programmet använts i Norrtälje respektive Botkyrka kommun, men några formella utvärderingar av aspekter som gäller tillämpbarhet och effekter i en svensk kontext saknas.¹⁰ Internationellt finns två utvärderingar att tillgå. Den ena utvärderingen fokuserar implementeringen av programmet i relation till själva målgruppen (Scott, 2004) och i den andra presenteras preliminära slutsatser vad gäller programmets teoretiska bas, aspekter som avser implementering i relation till remitterande aktörer, samt utfall för en mindre grupp av män som genomgått programmet (Scott & Crooks, 2007). Båda utvärderingarna utmärks av små undersökningsgrupper (n=17 respektive n=45/20/23).¹¹ I övrigt framgår att klienterna på det hela taget uppfattade

¹⁰ Det första svenska försöket tycks ha ägt rum 2007, då Lars Naumburg iscensatte en grupp i Norrtälje kommun. Naumburg är sedan 2010 även utbildare i *Caring Dads* (www.relationssupport.se).

¹¹ n=45 gäller för utvärdering av de teoretiska antaganden som ligger till grund för *Caring Dads*. Här har man genomfört semistrukturerade intervjuer med våldsutövare som skrivits in i programmet och resultaten har kodats av intervjuarna utifrån sex olika områden; n=20 gäller för utvärdering av kontakten med remitterande verksamheter, där de våldsutövande männen mottagit korta frågor om sina erfarenheter av kontakten med denna

Caring Dads som ett givande program och att de teoretiska antagandena bakom programmet på det hela taget speglar behoven på klientnivå. När det gäller utfallet är effekterna i allmänhet positiva (Scott, 2004; Scott & Crooks, 2007).¹²

verksamhet; n=23 gäller för för-/eftermätningar i relation till genomgången behandling. Här har två olika standardiserade bedömningsinstrument – *Parenting Stress Inventory – Short form* samt *Parenting Stress Index* använts (aspekter som gäller validitet/reliabilitet med avseende på de använda instrumenten diskuteras inte).

¹² Tilläggas bör att utvärderingarnas design – t ex med vad gäller avsaknad av kontrollgrupp, oklarheter kring formulär för värdering av effekter, otydlig presentation av resultat samt utföranden som kan ifrågasättas – i båda fallen har utvärderingarna genomförts av programmets upphovsmän – gör att programmet i det närmaste kan betraktas som ej utvärderat.

Teoretiska utgångspunkter

Med en *organisation* menas oftast en formellt instiftad verksamhet, som vilar mot formella regelverk, i förväg uppsatta mål samt ett mer eller mindre givet antal tjänstemän som ska fylla vissa givna funktioner (se t ex Ahrne, 1999; Blau & Scott, 2003; Lipsky, 1980; Scott, 2003). Socialtjänsten uppfyller i allt väsentligt dessa grundläggande kriterier. Liksom vad gäller för andra formella organisationer, konstitueras verksamheten och utfallet av de aktiviteter som sker inom densamma också av dess medlemmar. Medlemmarna – i det här fallet socialarbetarna – ges inom ramen för den organisation de tillhör, möjlighet att agera som en, kraftfull aktör. Utöver att detta aktörsskap bygger på att socialarbetarna faktiskt tillhör organisationen, medger tillhörigheten i sin tur att socialarbetarna får möjlighet att disponera organisationens resurser. Med resurser avses sådant som ger medlemmarna kraft i det gemensamma agerandet (Ahrne, 1990, 1994; Johansson, 1997). Större organisationer med professionellt kvalificerad personal – t ex ett universitetssjukhus – är att betrakta som mer resursstarka än mindre verksamheter med en lägre grad av professionalitet bland de anställda – t ex en vårdcentral. Liknande tendenser märks på socialtjänstområdet, där verksamhetsgrenar med högre kvalifikationskrav – exempelvis sådana enheter som på olika sätt arbetar med barn-/ungdoms-/familjeproblematik – är mer resursstarka än sådana som t ex ansvarar för handläggning av socialbidrag (Dellgran & Höjer, 2003, 2005; Stranz, 2007).

Resurstillgången är dock inte kravlös. Genom att söka tillhörighet och rätt att disponera organisationens resurser underkastar sig också medlemmarna kontroll. Socialarbetare är därmed skyldiga att följa de direktiv verksamhetens ledning ålägger dem. Strömningar mot omfattande detaljstyrning av medlemmarnas arbete kan dock få en motsatt effekt än den organisationsledningen önskar. En låg grad av handlingsfrihet kan medföra avprofessionalisering av verksamheten, vilket minskar resurstillgången. I syfte att upprätthålla kontrollen över medlemmarna strävar organisationsledningen också efter utbytbarhet bland medlemmarna. Utbytbarhet skapas genom att betydelsen av medlemmarnas individuella egenskaper tillskrivs liten vikt (Ahrne, 1990, 1994; Johansson, 1997; Stranz, 2007).

Som formell organisation kan socialtjänsten också hänföras till en kategori av verksamheter som brukar beskrivas som *gräsrotsbyråkratier*.¹³ Dessa organisationers medlemmar brukar i sin tur etiketteras som *gräsrotsbyråkrater*. Gräsrotsbyråkraterna – i detta fall socialarbetarna – utgör den människobehandlande organisationens arbetsredskap och har till sin främsta, formella uppgift att tillämpa organisationens regler i relation till faktiska ärenden/människor (se t ex Hasenfeld, 1992; Johansson, 1992; Lipsky, 1980).

Liksom övriga gräsrotsbyråkratier, förväntas socialtjänsten och dess personal hantera stora mängder av ärenden. För att möjliggöra detta fordras ytterligare regler, som bidrar till att för enkla de personer som efterfrågar organisationens tjänster eller insatser. Potentiella klienter reduceras på så vis till att antingen uppvisa eller inte uppvisa de egenskaper som kvalificerar dem för vissa givna insatser (Lipsky, 1980). Ett utmärkande drag för gräsrotsbyråkraterna är dessutom tillgången till ett omfattande individuellt handlingsutrymme i yrkesutövandet. Då en stor del av socialtjänstens regelverk – både i termer av ramlagstiftning och inomorganisatoriskt framtagna regelverk – bygger på målformuleringar, faller det slutgiltiga ansvaret att tolka dessa ner på enskild individnivå (se t ex Evans & Harris, 2004; Hasenfeld, 1983; Stranz, 2007). Det individuella tolkningsarbetet är också betydelsefullt för att förstärka den egna professionella statusen (Johansson, 1992; Lipsky, 1980).

Det faktum att beslutsfattandet bland socialarbetare endast delvis kan styras via olika typer av regler har belysts både i svensk och i internationell forskning. Såväl kommunala som individuella – relaterat till både klient- och socialarbetarnivå – variationer har påvisats och diskuterats i flera tidigare studier (se t ex Brunberg & Pećnic, 2007; Portwood, 1998; Stranz, 2007). En form av regler som möjligen skulle kunna bidra till ökad likriktning, men också fungera professionsstärkande för socialarbetarkåren, är sådana som är av en mer standardiserande karaktär. Till skillnad från direktiv – exempelvis i form av en lagstiftning – föranleder avsteg från en standard inga sanktioner. Standarden utgör snarare en garant för att den produkt eller tjänst – i det här fallet insatser till klienter – svarar mot vissa fastställda kriterier (för vidare diskussion, se t ex Brunsson, 1998; Johansson, 2002, 2006). Ett uttryckligt exempel på standardiseringssträvandena inom socialtjänstens verksamhet är implementeringen av sådana

¹³ Den organisationsteoretiska forskningen går i delvis olika riktningar vid etiketteringen av verksamheter av socialtjänstens karaktär. Utöver just *gräsrotsbyråkrati* används begrepp som *human service organizations* (Hasenfeld, 1983, 1992) och *public service bureaucracies* (Protas, 1979). Även om olika forskares definitioner av dessa verksamheter kan avvika något, är grunddragen desamma (jämför Stranz, 2007).

standardiserade bedömningsinstrument som nämndes tidigare (jämför Jansson & Jergeby, 2008; Stranz, 2007). De standardiserade instrumenten syftar inte till att detaljstyra, utan är tänkta som komplement till det sedvanliga och individuella bedömningsarbete som utförs bland socialarbetare.

Implementeringsteori

För att tillämpning av metoder, insatser och instrument ska kunna iscensättas i enlighet med de intentioner som dessa utvecklats under, fordras ett omfattande implementeringsarbete. Teoretiskt har frågan om implementeringens generella betydelse bl a behandlats av Vedung (1998). Vedungs teoribildning jämför i hög grad implementeringsutvärderingen med en förklarande processutvärdering, vilket innebär att alla upptänkliga aspekter som kan medföra olika effekter av en insats eller ett program ska beaktas. Den mer renodlade implementeringsfrågan fyller en central funktion i denna modell. Totalt åtta övergripande faktorer, vilka sammanfattas i Tabell 1, framhåller Vedung som avgörande för utfallet av en insats.

Tabell 1. Schematisk sammanställning över hur insatsers resultat kan förstås.

1. Historisk bakgrund	Fokus på faktorer som är verksamma i de processer som ligger till grund för beslutet om att införa en ny insats.
2. Insats	Fokus på faktorer som avser insatsens tydlighet, tekniska komplexitet och giltighet i programteori.
3. Implementering	Fokus på faktorer som avser om aktörer på olika nivåer har kunskap om – och förståelse för – insatsen, samt dessa aktörers vilja och förmåga att omsätta insatsen i praktiken.
4. Adressater	Fokus på faktorer som tar sikte på de tilltänkta insatsmottagarnas förutsättningar och vilja att ta till sig insatsens innehåll.
5. Kontrollens organisering	Fokus på faktorer som ligger till grund för uppföljning och utvärdering av den givna insatsen.
6. Övriga insatser och/eller myndigheter	Fokus på betydelse av faktorer som har att göra med oförutsägbara effekter som kan uppstå till följd av parallellt pågående insatser och/eller andra myndigheters direkta eller indirekta agerande.
7. Marknad	Fokus på faktorer som har att göra med den omgivande marknadens agerande, som i sin tur kan påverka insatsmottagarnas förutsättningar.
8. Övrig omgivning	Fokus på faktorer som knyter an till exempelvis hur intresseorganisationer och massmedia möter insatsen.

Tabell 1 är fritt tolkad/sammanställd med stöd av Vedung (1998, se sid. 168).

När det gäller punkten 1, den historiska bakgrunden, avses primärt förhållanden av mer politiskt relaterad karaktär. Insatser/förändringar som följer som ett naturligt steg i en redan etablerad eller påbörjad politisk färdriktning har bättre förutsättningar att implementeras än sådana som utgör avsteg från denna. På så vis är implementeringen också avhängig graden av politiskt stöd och den uppmärksamhet insatsen/förändringen röner: ju mer politiskt stöd och uppmärksamhet, desto större sannolikhet att iscensättandet sker i enlighet med vad som är tänkt. Likaså kan förändringens symbolvärde tillmätas betydelse – en insats vars huvudsakliga syfte är att fungera som ett yttre värde är svårare att implementera än en sådan som syftar till verkliga förändringar. Vidare är förändringar som är av mindre karaktär lättare att implementera än sådana som är av motsatt typ. Chanserna till ett lyckat utfall ökas också om de tilltänkta tillämparna av/i förändringen ges inflytande i implementeringen.

Punkten 2 fokuserar själva insatsen i termer av tydlighet, teknisk komplexitet och giltighet i programteorin. Graden av tydlighet i en insats kan påverka implementeringsmöjligheterna i olika riktning. Språkliga och målinriktade oklarheter kan å ena sidan fungera stjälpande på så vis att de som berörs av insatsen inte vet vad syftet med densamma är, samt hur den ska iscensättas. Å andra sidan kan ett visst mått av oklarhet bidra till utveckling, vilket ger tillämparna en central roll i arbetet. Vidare är tekniskt komplicerade insatser svårare att implementera. För att en programteori ska kunna betraktas som giltig fordras att insatsen präglas av en röd tråd/kausalt mekanism, där sambandet mellan 1) intentionen med insatsen, 2) genomförandet och 3) utfallet av densamma är klarlagt. För *Säkrare Pappor* skulle detta kunna beskrivas som 1) att förbättra faderskap med avseende på förutbestämda faktorer, 2) iscensättande av programmet, med stöd av fastställda steg, i relation till den identifierade målgruppen, samt 3) uppföljning som bekräftar att faderskapet förbättrats bland klienter som genomgått programmet.

Vedung (1998) behandlar frågan om insatsers implementering och utfall i huvudsak med utgångspunkt i iscensättandet av politiska beslut. Försök att utveckla teoribildningen med fokus på implementering av handläggningssystem i socialtjänsten har emellertid gjorts av bl a Alexanderson (2006). Alexanderson omsätter Vedungs programteoretiska modell (som kan ses som en submodell knuten till i första hand punkterna 2 och 3 (se nedan)) i åtta steg, där de inledande fyra avser en mer förberedande fas: 1) innebär ett fastställande av *vad* som ska implementeras, 2) avser *hur* information/utbildning kring metoden ska gå till, 3) fastställer *när* information/utbildning ska äga rum och 4) innebär ett definierande av *vad* information/utbildning kan förväntas leda till. De fyra avslutande stegen fokuserar den mer utförande fasen: 5) fastställande av *när/hur* metoden ska tillämpas, 6) klargörande av *kortsiktiga* mål, 7) avgörande av *när/hur* fortsatt tillämpning av metoden ska ske, samt 8) klargörande av *långsiktiga* mål (jämför Alexanderson, 2006, sid. 72-73).

Den direkta implementeringen, som utgör punkten 3 i Vedungs (1998) modell, tar sikte på fyra olika nivåer: myndigheter, mellanhänder/mellanorganisatoriska nätverk, gräsrotsbyråkrater samt brukare/klienter. Under varje nivå avgörs implementeringsmöjligheterna av huruvida berörda aktörer *förstår*, *kan* och *vill* driva den givna insatsen inom ramen för sitt ansvarsområde. Agerandet inom respektive nivå avgör möjligheterna att agera inom hierar-

kiskt lägre stående nivåer. Relationen mellan nivåerna är avhängiga den kontext som fokuseras – myndighetsnivån kan exempelvis utgöras av riksdagen, där kommunerna skulle kunna fungera som mellanhänder, osv. Med hänsyn till syftet med den föreliggande rapporten finns dock skäl att omsätta nivåerna till socialtjänstens lokala kontext. Det innebär i så fall att möjligheterna till implementering av ett program som *Säkrare Pappor* på den första nivån bestäms av stadsdelsförvaltningens folkvalda, med socialchef eller motsvarande som länk till den andra nivån, mellanhänderna. Berörda enheter i socialtjänstens klientrelaterade verksamhet – i det aktuella fallet: barn- och ungdomsenheter och familjevårdsteamet samt, delvis indirekt, kvinnofridsteamet – representerar då mellanhänderna. Mellanhändernas inomorganisatoriska agerande, med avseende på grad av förståelse, kunskap och vilja, sätter i sin tur agendan för den tredje nivån – gräsrotsbyråkraterna, i det här fallet socialarbetarna (jämför Lipsky, 1980).

Beroende på hur väl sammanhållen implementeringen varit på den andra nivån, kan också socialarbetarna ges olika förutsättningar för förståelse, kunskap och vilja under sin del av arbetet. Detta kan få konsekvenser i relation till den avslutande nivån – klienterna – vars tolkning av, och förståelse för, en given insats påverkas av hur innehållet i densamma förmedlas. Det avslutande ledet i den direkta implementeringen faller på ett naturligt sätt över i punkten 4 – adressaterna. Om den direkta implementeringen inte sker på ett sådant sätt att de tilltänkta mottagarna av insatsen förstår dess innehåll och syfte, minskar utrymmet att faktiskt vilja ta till sig densamma.

Enligt Vedung (1998) är också organiseringen av själva kontrollen av insatsen, som utgör punkten 5, av betydelse för om en insats/förändring ska komma att fungera eller inte. Här fyller, rent konkret, frågan om utvärdering en central funktion. Uppföljning och utvärdering kan skötas såväl internt, som via externa aktörer. Systemen har sina för- och nackdelar och i båda fallen utgör resurstilldelning den springande punkten. Utvärderingsresultaten är också av betydelse, där exempelvis önskade respektive oönskade utfall kan medföra olika syn på valda kontrollformer. Den uttryckliga målsättningen med kontrollarbetet bör ändå förstås som att detta i sin tur ska vara föremål för löpande utvärdering och utveckling – uppföljning och kontroll ska vara ett levande arbete, som utvecklas i takt med att förutsättningarna för insatsen gördetsamma.

Att övriga insatser/myndigheters agerande, i enlighet med punkten 6, kan få konsekvenser för en insats tillämpbarhet bör vara angeläget med avseende på socialtjänstens verksamhet. Många av de insatser och program som förekommer i relation till utsatta grupper styrs av mer eller mindre långsiktiga politiska satsningar, vilka också avspeglas i andra verksamheters insatsutbud. Omfattande satsningar som fokuserar våld i nära relationer innebär att andra myndigheter tillhandahåller andra insatser eller motsvarande som direkt eller indirekt vänder sig till ungefär samma klientgrupper som socialtjänsten. Såväl som att dessa insatser – och därmed myndigheters arbete – kan fungera kompletterande, kan de också fungera konkurrerande. Likaså kan vissa typer av satsningar eller insatser förlora legitimitet i samband med att andra myndigheter avvecklar och/eller skiftar fokus.

Vid beaktande av betingelser som gäller för socialtjänstens verksamhet faller Vedungs avslutande punkter, 7 och 8, i viss mån i varandra. Marknaden fyller visserligen en många gånger viktig funktion i relation till socialtjänstens ansvarsområden, men dess intresse för ett program av *Säkrare Pappor*-karaktär får ändå bedömas som marginell. Marknaden blir då i någon mening synonym med den övriga omgivningen, som tar sikte på sådana effekter som kan uppstå till följd av allmänhetens eller olika intresseorganisationers reaktioner på insatsen/förändringen. Här kan exempelvis stöd eller motstånd från ideella kvinno- eller mansjourer spela roll, men också sådana strömningar som kan uppstå via klienters kontakter med skola och fritidssysselsättande verksamheter.

Metod

I detta avsnitt presenteras rapporten med avseende på empiriskt material och tillvägagångssätt i samband med datainsamling, bearbetning och analys. Avslutningsvis förs en kortare metoddiskussion, som syftar till att belysa materialets och resultatens giltighet.

Material, datainsamling och instrument

Det empiriska materialet utgörs av sex semistrukturerade kvalitativa intervjuer med professionellt verksamma i Rinkeby-Kista SDF. Samtliga intervjupersoner arbetade vid tillfället för datainsamling aktivt med *Säkrare Pappor*, antingen i en rekryterande eller behandlande funktion, alternativt i en arbetsledande funktion med avseende på rekrytering eller behandling.¹⁴ Intervjupersonerna rekryterades strategiskt, via projektledaren för *Säkrare Pappor* (som också utgör en av intervjupersonerna; se fotnot 14).

Projektledaren har också fyllt en central funktion vid fastställandet av antalet intervjuer och lämpliga intervjupersoner. När det gäller det senare – bedömning av vilka personer som skulle prioriteras för intervju – gjordes detta i samråd med mig, där funktion i projektet, med ambitionen att få en spridning i karaktären på dessa funktioner, utgjorde det överordnade kriteriet. Vilka personer inom ramen för respektive funktion som sedan kom att bli aktuella, avgjordes av projektledaren. Med stöd av kontaktuppgifter som erhöles av projektledaren bokades tillfällena för intervjuer av mig personligen.

Samtliga intervjuer genomfördes enskilt, med ljudupptagning via diktafon, vid intervjupersonernas respektive arbetsplatser under september 2011. Varje intervju tog mellan 49 och 67 minuter att genomföra; generellt pågick intervjuerna med dem som arbetade i en behandlande funktion (m=60 minuter) något längre tid än med övriga (m=51 minuter).

Till stöd vid intervjuerna användes en för ändamålet särskilt utformad intervjuguide (se Bilaga). Guiden utformades med stöd av socialtjänstrelaterad forskning samt de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för rapporten. Den omfattar totalt tre övergripande och tematisk åtskiljda områden: 1) bakgrund, 2) det sociala arbetet samt 3) den programteoretiska

¹⁴ När det gäller den intervjuperson som har en arbetsledande funktion i förhållande till den behandlande sidan, har samma person också ett samordnande ansvar i relation till *Caring Dads*-projektet i dess helhet.

infallsvinkeln. Under det första området behandlas intervjupersonernas grundläggande professionella förutsättningar mer generellt (t ex aktuell grund- och eventuell vidareutbildning, yrkerserfarenhet med avseende på olika typer av arbetsuppgifter inom det sociala arbetet) men även explicit med avseende på personlig funktionsbeskrivning i *Säkrare Pappor*-projektet.

Inom ramen för det andra området uppmärksammas för det första intervjupersonernas syn på praktiskt socialt arbete, i termer av vad som utgör dess mest karakteristiska drag. För det andra behandlas synen på evidensbaserat socialt arbete, både mer övergripande och mer specifikt med fokus på uppfattningar om manualbaserade program samt standardiserade bedömningsmetoder. För det tredje behandlas frågan om det aktuella problemområdet – våld i nära relationer. Här uppmärksammas dels aspekter som tar sikte på intervjupersonernas definition av problemområdet med avseende på typer av handlingar såväl som olika målgrupper; dels förhållanden som avser förändringar över tid och dagsaktuell situation utifrån politiska förutsättningar, socialtjänstens handlingsutrymme och upplevelser av målgruppen *våldsutövande mäns/fäderns* förhållningssätt till problemområdet.

Det tredje och avslutande området i intervjuguiden slår på ett mer explicit sätt an på intervjupersonernas arbete med *Säkrare Pappor*. Här uppmärksammas initialt intervjupersonernas personliga definition av programmet, vilket är tänkt att spegla upplevt innehåll och tilltänkt effekt. Vidare behandlas erhållen information och utbildning på individnivå, samt upplevd betydelse för det praktiska arbetet med programmet. Området spänner också över aspekter som gäller tillämpningen av programmet, dels med fokus på olika typer av situationer, dels med avseende på självskattad frekvens sedan programmets införande. Avslutningsvis fokuseras respondenternas syn på programmets syfte, både på kort och på lång sikt.

Databearbetning

Efter avslutat intervjuarbete transkriberades samtliga intervjuer ordagrant.¹⁵ Materialet kodades därefter i ett första, grundläggande led mot de frågeområden som intervjuguiden omfattade. I ett andra, mer fördjupande led genomfördes en tematisering med anknytning till de teoretiska ramverk som rapporten vilar på. I detta andra led av analysarbetet fyller även den

¹⁵ Pauseringar och motsvarande, som i vissa fall kan fylla en faktisk funktion i intervjupersonernas utsagor, markerades i utskriften för att kunna inkluderas vid återgivningen av citat.

egna förförståelsen för forskningsområdet en central funktion. Här finns två olika spår som kan vara av betydelse; dels föreställningar om socialtjänstens arbete med våld i nära relationer, dels tankar om socialtjänstens generella organisatoriska förutsättningar för implementering av insatser/metoder. Förförståelsen vad gäller dessa områden är i sin tur grundade i teoretiska föreställningar och kunskap om aktuell empiri på området.

Min förförståelse vad gäller socialtjänstens arbete med våld i nära relationer var, kortfattat, att området i jämförelse med socialtjänstens övriga arbete är relativt eftersatt. Denna föreställning är till stor del betingad av att området först på senare år rönt uppmärksamhet som ett betydelsefullt fält, vilket innebär att den ackumulerade kunskapen – både professionell och teoretisk/empirisk sådan – är begränsad. Bristfälliga kunskaper kan i sin tur väntas leda till inomorganisatoriska differenser, där vissa delar av organisationen – alternativt vissa personer i densamma – är markant mer kompetenta än övriga. Detta kan i allra högsta grad väntas vara giltigt för socialtjänsten i Rinkeby-Kista, där frågor som avser våld i nära relationer är knutna till en särskild verksamhetsgren.

Sådana inomorganisatoriska skillnader i kunskapsnivå och beredskap kan i sin tur få konsekvenser för möjligheterna till implementering av insatser/metoder på området. Implementeringsfrågan är dock inte uteslutande avhängig graden av gemensam kunskapsbas handläggare och verksamhetsgrenar emellan; här spelar även mer generella organisatoriska förutsättningar en central roll. Trots att betydelsen av organisation och organisering behandlats och fastslagits i tidigare forskning, är resultaten inte entydiga – faktorer som i vissa studier indikerar en mer splittrad verksamhet, och därmed sämre implementeringsmöjligheter, kan i andra studier i det närmaste fungera verksamhetssammanhållande (jämför t ex Bergmark & Lundström, 2005; Morén, Blom, Lundgren & Perlinski, 2010; Stranz, 2007). Härvidlag finns således inga skäl att vänta sig att organisationsstrukturen i Rinkeby-Kista, som kan ses som relativt specialiserad, per automatik skulle medföra antingen bättre *eller* sämre implementeringsmöjligheter; vad som kan fastslås är att den spelar roll.

I analysarbetet har jag strävat efter att effektivisera intervjupersonernas utsagor i så stor utsträckning som möjligt, dock utan att på så vis förlora den centrala innebörden i det sagda. Rent praktiskt kan detta ha fått till följd att vissa mer utbroderande eller upprepande delar av

en utsaga exkluderats ur de återgivna citaten. På så vis möjliggörs att hålla ett stringent fokus kring det som är tematiskt relevant. Samtliga passager som exkluderats är markerade i texten.

Resultaten presenteras under tre övergripande teman: 1) De professionella, 2) Våld i nära relationer samt 3) *Säkrare Pappor*-programmet. Det första temat speglar aspekter som tar sikte på grundläggande implementeringsmöjligheter på individnivå – exempelvis intervjupersonernas syn på kunskap i det sociala arbetet och hur denna kan relateras till professionalitetsgrad. Under det andra temat behandlas de delar av materialet som fokuserar intervjupersonernas uppfattningar om, definitioner av och syn på institutionellt hanterande av det större problemområdet *våld i nära relationer*.

Definitioner och beskrivningar av *Säkrare Pappor* behandlas under det tredje temat. Fokus riktas även mot de delar av materialet som tar sikte på utbildningsrelaterade aspekter med avseende på programmet. Vidare behandlas förhållanden som berör rekrytering till, kontra behandling inom ramen för, programmet och sådant som tar sikte på brister som intervjupersonerna upplevt med programmet. Under det avslutande temat uppmärksammas också aspekter som gäller programtrofasthet och utvecklingsarbete.

Metoddiskussion

Giltigheten i kvalitativa studier avviker på många punkter från vad som gäller för kvantitativt designade studier. Formellt sett är resultaten enbart giltiga för de som faktiskt omfattas av dem – i det här fallet de sex intervjupersonerna. Dessa får dock anses vara representativa för de tillämpare som praktiskt kommer i kontakt med *Säkrare Pappor*. Det finns därtill ytterligare förhållanden som kan bidra till en ökad extern validitet då man arbetar med kvalitativa tekniker. Detta har bl a diskuterats av Gunnarsson (1993), som för det första anför betydelsen av att skapa en god relation med intervjupersonerna. Genom att göra det, ökar förutsättningarna att få ta del av de mer fördjupande tankar intervjupersonen har kring de frågeställningar som behandlas. Huruvida den relation forskaren skapar med intervjupersonen de facto är god eller inte bygger dock enbart på subjektiva värderingar. Vad som talar för detta i relation till det aktuella materialet, är att de utsagor som kan knytas till olika aspekter i intervjuguiden i många stycken går relativt långt utanför vad som kan ses som det mer ”givna” svaret. Intervjupersonerna har genomgående resonerat tämligen öppet kring de frågeställningar som

presenterats för dem. Mot detsamma, vilket skulle peka i riktning mot en varierad intern validitet, talar de begränsade möjligheterna till anonymitet (se avsnittet nedan). Här kan även intervjuernas varierande längd vara värda att nämna. I de fall där intervjuerna varit något kortare håller sig intervjupersonerna mer stringent kring själva frågeställningen, vilket kan tyda på att de inte uppfattat sig lika fria i sitt lämnande av svar. Samtidigt kan detta även vara ett resultat av olika personligheter, att man har olika mycket tankar om det som behandlas, etc.

Gunnarsson (1993) understryker för det andra vikten av att anhängigöra sitt arbete i övrig litteratur på det aktuella området. Genom teoretiska – i bemärkelsen grundade i relevanta teoretiska utgångspunkter såväl som tidigare empiri av betydelse – tolkningar av intervjupersonernas utsagor skapas stabilitet i presentationen av resultat. Denna del av valideringsprocessen knyter även an till skapande av förtroende mellan forskare och intervjuperson, i synnerhet då den senare är en professionell person: genom att uppehålla intervjun kring teoretiskt/empiriskt relevanta områden ökar möjligheterna till förtroendeskapande. Detta ställer således krav på instrument, i det här fallet en intervjuguide, som är grundad i det aktuella fältet.

Därutöver kan resultaten av kvalitativa studier, och diskussionen av desamma, även anses fylla en hypotesgenererande funktion. När det gäller den föreliggande rapporten gäller den hypotesgenererande funktionen inför fortsatta studier kring såväl implementering mer generell, som med avseende på implementering av och praktiskt arbete med *Säkrare Pappor* mer specifikt.

Intervjupersonerna

Som framgått har totalt sex intervjuer genomförts, tre med personer som i första hand har en koppling till rekryteringen av klienter till *Säkrare Pappor* och tre med personer som direkt eller indirekt har behandlande arbetsuppgifter. I anslutning till intervjuerna informerades intervjupersonerna om att möjligheterna till fullständig anonymitet var begränsade. Detta beror dels på att empirin inhämtats vid en namngiven förvaltning och med ett förvaltningsanknutet syfte; dels på att antalet professionella som berörs av *Säkrare Pappor*-programmet trots allt är

relativt få. Med hänsyn till att rekryteringen av intervjupersoner dessutom genomförts av projektledaren för *Säkrare Pappor*, är samtliga personer väl kända för denna.

I syfte att ändå möjliggöra en viss grad av anonymitet omnämns inga intervjupersoner som i huvudsak arbetar med direkta klientkontakter vid sina egentliga namn. Vidare är angivna åldersspann flexibelt hållna, på samma sätt som deras kön inte anges. Istället för egennamn kallas intervjupersonerna för Rekryterare 1 och Rekryterare 2, samt Behandlare 1 och Behandlare 2. Inte heller intervjupersonerna i chefsbefattning omnämns vid sina egentliga namn, men då urvalsunderlaget är ännu mer begränsat här bibehålls – främst för att underlätta den språkliga framställningen – möjligheten att omnämna dem i feminin form. Chefen på rekryteringssidan kallas i övrigt för just ”chef” och projektledaren för ”projektledare”.

Chef: är i medelåldern, socionomutbildad i ett land utanför Sverige och har ett 20-tal års erfarenhet av socialt arbete. Huvuddelen av denna erfarenhet är knuten till Rinkeby-Kista, på samma sätt som merparten av hennes yrkeserfarenhet har att göra med barnavårdsfrågor. Hon är utbildad socionom sedan tidigt 1970-tal och fungerar som biträdande enhetschef sedan 2007. I Sverige har hon vidare dels tagit ytterligare en universitetsexamen, dels arbetat vid olika positioner i barnomsorgen under ett tiotal år. Hon har genomgått ett antal kompetenshöjande utbildningar av relevans för verksamhetsområdet, såväl poänggivande i universitetsregi som sådana på lokal nivå. I *Säkrare Pappor*-projektet fyller hon en arbetsledande funktion för delar av de rekryterande socialsekreterarna.

Projektledare: är i yngre medelåldern, socionomutbildad i Sverige och har varit verksam inom praktiskt socialt arbete under ungefär tio år. All erfarenhet är knuten till den aktuella stadsdelen. Huvuddelen av hennes yrkesverksamhet, i huvudsak med fokus på problem som avser våld i nära relationer, har i en socialsekreterarroll inneburit frekventa klientkontakter. Projektledaren har genomgått ett antal kompetenshöjande utbildningar i icke universitetsförankrad regi, däribland steg-1 och i KBT. Under det gångna året har projektledaren i huvudsak haft en arbets- och projektledande funktion. Hon har det övergripande ansvaret för *Säkrare Pappor*-projektet, men fungerar även som arbetsledare i relation till de behandlare som är knutna till projektet.

Rekryterare 1: är i yngre medelåldern, socionomutbildad i Sverige och har varit verksam inom praktiskt socialt arbete under ungefär fem år. Rekryterare 1 har under denna tid arbetat vid tre olika socialförvaltningar och med olika arbetsuppgifter. Huvuddelen av yrkeserfarenheten är dock knuten till arbete med barnavårdsärenden. Rekryterare 1 har genomgått ett par vidareutbildningar av relevans för yrkesutövandet efter examen, däribland en universitetspoängsgivande uppdragsutbildning. Rekryterare 1 är en av flera socialsekreterare som väntas remittera klienter till *Säkrare Pappor*-projektet.

Rekryterare 2: är i yngre medelåldern, socionomutbildad i Sverige och har varit verksam inom praktiskt socialt arbete under ungefär fem år. Sedan socionomexamen har Rekryterare 2 arbetat med barnavårdsärenden vid socialtjänsten i Rinkeby-Kista. Rekryterare 2 har genomgått någon vidareutbildning av relevans efter socionomexamen. Denna utbildning har varit knuten till den aktuella stadsdelsförvaltningen. Rekryterare 2 är en av flera socialsekreterare som väntas remittera klienter till *Säkrare Pappor*-projektet.

Behandlare 1: är i medelåldern och har varit verksam i praktiskt socialt arbete under ett tiotal år. Behandlare 1 är utbildad mentalskötare – och arbetade som sådan under 1980- och 1990-talen – och har därefter kompletterat sin grundutbildning på olika sätt för att kunna arbeta som socialarbetare. Dessa kompletterande utbildningar – som dels är omfattande, dels av relevans för arbetsuppgifterna – har både varit universitetsanknutna och mer lokalt förankrade. Det sociala arbetet har uteslutande bedrivits som behandlare i Rinkeby-Kista. Behandlare 1 är en av totalt fyra, uppdelade i två team, personer som fungerar som *Säkrare Pappor*-gruppleddare.

Behandlare 2: är i medelåldern och har varit verksam i praktiskt socialt arbete sedan 1970-talets slut. Sedan 1990-talets mitt har Behandlare 2 även en svensk socionomutbildning. Denna utbildning kompletteras av en rad vidareutbildningar, både universitetsanknutna och mer lokalt förankrade, av relevans för det praktiska arbetet. Behandlare 2 är verksam i en utförande funktion i Rinkeby-Kista sedan ett par år tillbaka och har dessförinnan haft olika behandlingsinriktade arbeten i olika stadsdelar och/eller projekt. Behandlare 2 är en av totalt fyra, uppdelade i två team, personer som fungerar som *Säkrare Pappor*-gruppleddare.

Resultat

De professionella

Förutsättningarna för implementering är i hög grad avhängiga de yrkesutövare som på olika sätt fyller en tillämpande funktion i relation till den givna insatsen/programmet (Vedung, 1998; jämför Lipsky, 1980). Förmågan till förståelse, kunskap och vilja att relatera till den insats som ska implementeras är i sin tur beroende av graden av professionalitet bland yrkesutövarna (jämför Dellgran & Höjer, 2003, 2005; Stranz, 2007). Professionalitet kan mätas på en rad olika sätt. Av metodavsnittet framgick att professionalitetsgraden i termer av yrkeserfarenhet och vidareutbildning av relevans för det egna yrkesområdet, varierar något bland intervjupersonerna. I många stycken har detta sin naturliga förklaring i hur länge sedan det var man erhöll sin socionomexamen; ju senare detta skedde, desto mer begränsade möjligheter till vidareutbildning och praktiska erfarenheter.

Med avseende på just yrkeserfarenhet och förekomst av vidareutbildning framträder dock ytterligare en tydlig distinktion mellan vad som kan ses som *grupper av intervjupersoner*. På chefs- och projektledarnivå kan professionalitetsgraden bedömas som relativt omfattande, där projektledarens mer begränsade erfarenhet i antal yrkesverksamma år räknat kan anses kompenseras av en höggradig specialisering mot ett givet problemområde. Denna relativt höga grad av professionalitet framträder även bland behandlarna; man har arbetat under lång tid med olika typer av behandlande arbetsuppgifter och har därtill löpande genomgått olika former av vidareutbildningar för att öka sin kunskapsbas. Detta gäller även för Behandlare 1, som inte är socionomutbildad, men som via vidareutbildningar och praktisk verksamhet skaffat sig kunskaper som väl är att jämföra med vad som gäller för socionomutbildade socialarbetare.

Intervjupersonerna som arbetar i en rekryterande funktion har å sin sida dels påtagligt färre år i yrket, dels är de i lägre grad vidareutbildade. De kan på så vis i högre grad än behandlarna väntas bli beroende av det stöd övriga medarbetare, och inte minst deras närmaste chef, kan ge i det löpande klientarbetet. Ur ett professionalitetshänseende finns därmed indikationer på en viss skillnad mellan olika aktörsgupper som alla fyller en betydande roll i *Säkrare Pappor*-projektet: i den behandlande funktionen arbetar erfarna socialarbetare, med fokus på

att omsätta programmet i relation till klienterna, medan den rekryterande funktionen innehas av personer vars möjligheter till individuella bedömningar kanske är något mer begränsade.

Om det sociala arbetet

Professionalitet avgörs inte enbart av hur länge man befunnit sig i sitt yrke och/eller i vilken mån man är vidareutbildad inom sitt fält. Betydelsen av gemensamma normer, som teoretiskt brukar anföras som en del av det regelverk som är av betydelse för utfallet av socialarbetares bedömningsarbete och övriga professionella agerande, är ytterligare en indikator på detta. Uppslutning kring gemensamma normer grundläggs i hög grad i samband med enhetliga grundutbildningar och vidareutvecklas i interaktion med kollegor inom ramen för den egna organisationen (se t ex Johansson, 2002; Stranz, 2007).

Ett grundläggande mått på uppslutningen kring en gemensam normapparat kan vara olika socialarbetares syn på vad som konstituerar det sociala arbetets fält. Den eventuella diskrepans som framgår vad gäller vissa delar av intervjupersonernas förutsättningar för professionalitet, märks i mindre utsträckning vad gäller den mer grundläggande synen på socialt arbete. Ett uppenbart gemensamt drag för samtliga – oavsett om man arbetar i en chefsposition, som rekryterare med ett myndighetsutövande ansvar eller som behandlare – är att socialt arbete anses kopplat till såväl makro- som mikronivå. Även om man är överens om att praktiskt socialt arbete primärt bedrivs i kontakt med individer och familjer, finns en uppenbar koppling makronivån:

[...] det klart det blir individbaserat i relationen med klienterna [...], men sen tänker jag att mycket av det vi stöter på överlag, [läs: är ju] socialt arbete på strukturell nivå [...] så det är ju mycket samhällsfråga.

(Rekryterare 1)

Liknande utsagor noteras även bland övriga intervjupersoner, som på olika sätt rör sig *från* resonemang som tar sin utgångspunkt i det individbaserade arbetet *mot* sådana som bottnar i vilken betydelse detta får i den större kontexten. Samtidigt innefattar intervjumaterialet också mer eller mindre uppenbara skillnader mellan intervjupersonernas syn på det sociala arbetets innehåll. I mångt och mycket framstår skillnaderna som betingade av den funktion man har i

organisationen. Ett gemensamt drag bland de intervjupersoner som har en direkt koppling till den behandlande sidan, är att det sociala arbetet ska präglas av en *förändrande* ambition:

[...] det handlar om förändringsarbete [...] att förändra beteenden som kan vara skadliga, till exempel skadliga för oss själva, för vår hälsa eller vad vi utsätter andra för.

(Projektledare)

[Läs: Socialt arbete är] att man vill försöka göra en skillnad som blir en skillnad... för människor som har det svårt psykosocialt, socioekonomiskt på något sätt [...]. Det är min drivkraft, att livet är inte rättvist och samhället är inte rättvist... att försöka bidra att det blir lite mera rättvist för dem som har det sämre.

(Behandlare 2)

För att kunna få till stånd mer varaktiga förändringar fordras hårt arbete och personligt engagemang. Vikten av det senare understryks på olika sätt bland samtliga respondenter, oavsett om de arbetar med myndighetsutövning eller mer behandlande arbetsuppgifter. Chefen för rekryterarna uttrycker en stark övertygelse – ”det personliga engagemanget, som var och en av oss har” – om att detta är ett förenande drag bland samtliga medarbetare i den egna stadsdelen. Betydelsen av personligt engagemang och delaktiggörandet av sig själv i människors förändring av den egna situationen innebär dock inte ett övertagande av ansvaret för deras liv:

[Läs: Socialt arbete är] att få människor att se sina egna möjligheter, alltså hjälp till självhjälp eller vad man ska säga, inte att komma med pekpinne att ”du ska göra så och så.”

(Rekryterare 1)

[Läs: Socialt arbete är] ett hjälpande arbete till självhjälp skulle jag vilja säga... att mitt arbete går ut på att förhoppningsvis få till en förändring.

(Behandlare 2)

Tillsammans med ambitionen att bidra till förändring och att engagera sig personligt i denna process, framträder även beskrivningar som tar sikte på det sociala arbetet som en *skyddande* verksamhet. Medan reflektioner kring förändringsmöjligheter kanske är särskilt artikulerade bland dem i en behandlande funktion, gäller beskrivningar av skyddsaspekten i första hand för

de intervjupersoner som arbetar myndighetsutövande. En av rekryterarna uttrycker följande kring vad som utgör det mest centrala i arbetet:

[...] det är att se till att barn får det stödet eller skyddet de behöver, att se till att de får skydd och stöd från socialtjänsten för det är vi som har yttersta ansvar.

(Rekryterare 2)

För att kunna fungera skyddande i relation de givna målgrupperna framkommer även att detta kanske bör ses i ett vidare perspektiv. Det är inte tillräckligt att luta sig mot de regelverk man arbetar med stöd av, utan det är också av central vikt att kunna möta behovet av skydd med rätt verktyg:

De mest utmärkande dragen i socialt arbete... jag tänker att det är att identifiera [...] vilka barn är i behov av skydd och stöd [läs: och] kunna erbjuda rätt insats till rätt person vid rätt tidpunkt.

(Chef)

Sammanfattningsvis framstår alltså intervjupersonernas syn på det sociala arbetets fundamentala innehåll och funktion som delvis likartad. Man sluter gemensamt upp kring synen på ett arbete som tar sin utgångspunkt i individen, vilket i sin tur kan få konsekvenser för större grupper eller system. Denna samsyn innebär att även att de grundläggande förutsättningarna för implementering av olika insatser eller program får bedömas som snarlika bland intervjupersonerna; en enhetlighet mellan representanter för mellanhänderna, möjliggör överensstämmelse i hur innehåll och syfte med en given insats förmedlas (jämför Vedung, 1998).

I de fall där definitionerna avviker handlar det om ganska små, men ändå nämnvärda, skillnader. Skillnaderna har tydliga beröringspunkter med intervjupersonernas arbetsuppgifter: de respondenter som arbetar med behandling är något mer artikulerade vad gäller aspekter som tar sikte på förändring, medan de myndighetsutövande socialarbetarna tydligare framhåller vikten av skydd. Framkommer gör också vikten av en tydlig koppling mellan skydd/stöd samt behandling – för att kunna ge det förra måste det senare rätt behandling sättas in.

Om det evidensbaserade arbetet

Strömningarna mot en evidensbaserad praktik har, inte minst från aktörer som Socialstyrelsen, anförts som en av de mer betydelsefulla förändringarna för att öka graden av professionalitet i det sociala arbetet (se t ex Jergeby & Sundell, 2008). Samtidigt som exempelvis införandet av effektutvärderade behandlingsmetoder och standardiserade bedömningsinstrument kan väntas generera mer likriktade bedömningar samt jämförbara, och ur vissa perspektiv kvalitetssäkrade, insatser för enskilda klienter (se t ex Jergeby & Sundell, 2008; Stranz, 2007), har olika problem med denna trend påtalats. Till problemen hör exempelvis att bedömningsinstrument kan uppvisa brist på individuell flexibilitet och att själva definitionen av vad som faktiskt är att betrakta som evidensbaserade metoder inte är given (Bergmark, Bergmark & Lundström, 2011; Skogens, 2007). Avsaknaden av enhetliga definitioner gäller inte minst bland praktiskt verksamma socialarbetare (Rubin & Parrish, 2007). Detta tyder möjligen på att de professionalitetsstärkande egenskaperna – bl a med avseende på normskapande processer – delvis kan ifrågasättas.

Förmågan till enhetliga definitioner kan emellertid väntas vara avhängig vilken detaljnivå man förväntar sig att de ska omfatta. I det aktuella intervjumaterialet framträder flera spår som indikerar relativt god konsensus bland respondenterna inte bara vad gäller att en evidensbaserad praktik är av godo, utan också kring definitionen av densamma. Ett sådant spår avser betydelsen av en gemensam grundutbildning av god kvalitet. Flera respondenter framhåller – på olika sätt – vikten av att praktiskt verksamma socialarbetare har en utbildning som håller en hög vetenskaplig kvalitet. Med fokus på betydelsen av utbildning, sätter projektledaren utvecklingen mot en evidensbaserad praktik även i en större, mer organisatorisk kontext:

[...] en bra grundutbildning... det krävs vidareutbildning... det krävs en organisation i utveckling hela tiden som också är lyhörd för [...] att [...] se det som en rörelse [...] det handlar om ledarskap [...] det blir på massa olika nivåer.

(Projektledare)

Ytterligare en aspekt som förenar intervjupersonerna avser att ett evidensbaserat arbete rent konkret också byggs via olika typer av definierade insatser och arbetsmetoder, samt genom bedömningsstöd och -instrument. Vidare anför man att dessa metoder, instrument och motsvarande bör ta sin utgångspunkt i forskning. Gemensamt inom ramen för detta spår är även det

faktum att den aktuella forskningen bör vara av kvantitativ karaktär. I en intervju framhålls exempelvis vad som antingen kan tolkas som ett önskemål om longitudinella designar, alternativt ett krav på att flera av varandra oberoende studier ska peka i samma riktning:

[Läs: Evidensbaserat arbete är] ett arbete där man har prövat [läs: och] undersökt och kommit fram till den här insatsen är verksamt på den här vissa gruppen av barn eller familjer [...] att man har under en längre tid då undersökt för att det ger önskade resultat.

(Chef)

I andra fall görs mer generösa definitioner av vilken typ av studier som kan väntas generera evidens. En av intervjupersonerna framhåller å ena sidan att ett par försök i relation till ett par klienter kanske inte genererar evidens, samtidigt som studiernas omfattning inte heller behöver vara alltför omfattande.

Synen på den mer allmänna strävan mot ett evidensbaserat arbete präglas av både positiva och mer kritiska utsagor. Samtidigt som exempelvis instrumenterat bedömningsstöd kan underlätta arbetet och öka rättssäkerheten, finns en oro att det kan medföra avsaknad av flexibilitet i relation till klienterna:

[...] mina insatser ska kunna mätas [läs: vilket jag ju kan tycka] är bra att vi vet precis... jag vill också veta om det jag gör har någon nytta förstås, självklart vill jag veta det, och kunna förändra och förbättra mig själv [...] i mitt yrke. Det som jag är lite kritisk mot är väl... ibland blir det lite quick-fix.

(Behandlare 1)

[Läs: Evidensbaserat arbete är] är positivt, sen kanske det blir... jag vet inte om det blir oflexibelt eller om [...] man missar en del saker [...] att det kan bli för fyrkantigt, också hur vi fångar upp människor och var de befinner sig.

(Projektledare)

När det gäller mer problematiska delar av det evidensbaserade sociala arbetet framhåller flera respondenter det finns en risk för övertro på instrumenterat bedömningsstöd och manualbaserade metoder. Denna övertro kan, enligt Behandlare 2, möjligen vara ett uttryck för de oklarheter som finns vad gäller själva definitionen av *evidensbaserat arbete*:

Vad är ett evidensbaserat socialt arbete [...]? Jag tycker att det har varit så mycket fram och tillbaks, den ena säger si och den andra säger så och vad skulle vara... den ena forskaren säger si och den andra forskaren säger så.

(Behandlare 2)

Bland intervjupersonerna på den rekryterande sidan, som kanske i högre grad än behandlarna ställs inför konkreta bedömningsituationer, understryks genomgående behovet av att kombinera metoder som är att beteckna som evidensbaserade med sådana av mer professionellt intuitiv karaktär. Nödvändigheten i att kombinera angreppssätt är både klient-, organisations- och kommunalekonomiskt relaterad:

Jag tycker att det är en utveckling i rätt riktning, [läs: men] det är svårt att ha ett helt och fullt ut evidensbaserat socialt arbete [...]. Det ska vara strävan efter att ha evidensbaserade insatser, men att det ska finnas andra insatser som kompletterar [...] det är sällan man tar in [...] hänsyn till arbetssituationen, till exempel att det tar mer tid, att det tar mer tid i anspråk, utan det blir ju med befintliga resurser.

(Chef)

Kombinationen av olika tillvägagångssätt gör också att behovet av att relatera användningen av en viss metod eller ett visst bedömningsstöd till den lokala kontexten framstår som centralt. En av behandlarna resonerar kring ett amerikanskt bedömningsinstrument och de problem som kan uppstå när detta ska sättas i ett svenskt sammanhang:

[...] man ska vara lite försiktig där med att bara ta metoder rakt upp och ned, [läs: säg, att använda en metod som är tänkt för] till exempel högriskområden [läs: i USA,] men det finns inget sådant område här i Sverige... men sen såg man ju att det finns det ju visst, alltså vissa områden i Malmö eller [...] Tensta [...] när det blir svårt för ungdomarna att stå emot grupptricket [...] och det var ju för att man hade applicerat det rakt av och för att [...] kriterierna [...] kom ju från USA, uppfylldes inte här [...]. Det tror jag, att det är viktigt att anpassa metoder till hur det ser ut här.

(Behandlare 1)

Behovet av lokal förankring, men också anpassning i relation till varje enskild socialarbetares övriga individuella kompetens, minskar eventuellt möjligheterna till implementering av me-

toder och instrument som de är tänkta att användas. Från chefshåll framhålls sådan likriktning som önskvärd, men kanske inte realistisk:

[...] ibland blir det lite så att man själv ska hålla på att laborera mycket, och det har ju med det kommunala självstyret att göra [...]. Det klart det ska kunna göra det också inom ramar, det ser ju olika ut från handläggare till handläggare, jag tror inte att vi kommer nå någon slags perfektion [...] men jag tror att vi kan komma mycket, mycket längre i det sättet än vad vi har idag [...] när det blir manualbaserat så tror jag att det finns en norm.

(Projektledare)

Sammantaget präglas intervjupersonernas syn på, och beskrivningar av, en evidensbaserad praktik i det sociala arbetet av relativt stor överensstämmelse. I det stora hela utmärks intervjupersonernas utsagor av ett positivt förhållningssätt. Man understryker genomgående betydelsen av en vetenskaplig grundutbildning, samt poängterar vikten av vidareutbildning på individnivå. När det kommer till kriterier för att exempelvis metoder och bedömningsinstrument ska vara att betrakta som evidensbaserade råder det konsensus om att de ska ta sin utgångspunkt i tidigare forskning. Även om denna ska i sin tur vara av kvantitativ karaktär, görs relativt vaga – om ens några – preciseringar av vilka forskningsdesigner som i övrigt är att föredra.

Olika typer av problem med rörelsen mot ett evidensbaserat arbete påtalas också. Nämnas kan exempelvis bristen på flexibilitet, vilket inte bara fordrar anpassning av metoderna i relation till klienter och lokal kontext; de ska också vara möjliga att anpassa i förhållande till organisatoriska förutsättningar och enskilda socialarbetares förutsättningar och önskemål. Sådana flexibilitetssträvanden rimmar till vissa delar illa med de likriktande och kvalitetssäkrande ambitioner som är tänkta att utmärka ett evidensbaserat socialt arbete. Detta kan för det första få konsekvenser för det evidensbaserade arbetets reella inflytande i professionaliseringsprocessen. Ett arbete som är tänkt att fungera på ett visst sätt, men som på individnivå ändå kan ges helt olika innebörd kan inte ses som en indikator på uppslutning runt gemensamma normer. Flexibilitetssträvanden med avseende på ett evidensbaserat arbete kan, för det andra, också få effekter på möjligheterna till implementeringen av mer eller mindre evidensbaserade metoder och insatser. Med tanke på den betydelse aktörernas förståelse för, kunskap om och

vilja att implementera en insats ska tillmätas i denna process, kan variationer även slå igenom på klientnivå (jämför Lipsky, 1980; Vedung, 1998).

Våld i nära relationer

Möjligheterna till implementering av en given insats eller program kan, som framgått, påverkas av graden av konsensus som berörda parter uppvisar kring den-/detsamma (jämför Vedung, 1998). Härvidlag fyller den typ av normerande processer som berördes under det föregående avsnittet en viktig funktion. Uppslutning kring en gemensam normapparat medför, med utrymme för vissa mindre variationer, inte bara att synen på exempelvis det sociala arbetets kärna eller en evidensbaserad praktik är relativt likartad från handläggare till handläggare; i en professionell verksamhet kan även hållningen till vissa givna sociala problem i sina mer grundläggande delar väntas stämma överens mellan olika aktörer. När det gäller *Säkrare Pappor*-programmet fyller synen på våld i nära relationer en särskilt central betydelse.

Våld i nära relationer – vad är det?

Av intervjumaterialet framgår att intervjupersonerna i hög grad delar synen på vad som är att betrakta som ett uttryck för våld i nära relationer. Här förekommer för det första beskrivningar av vilka *handlingar* som bör omfattas, där de båda behandlarna ger nära nog exakt samma svar:

[...] fysiskt våld, psykiskt våld, latent våld, ekonomiskt våld, sexuellt våld, eller sexualiserat som man säger. Och även motvåld då, förstås.

(Behandlare 2)

[...] det är ju självklart det fysiska och det psykiska förstås, och sen har vi ju [*läs*: det] ekonomiska [*läs*: och det] sexuella våldet [...] det latent våldet också [...] ekonomiskt, materiellt.

(Behandlare 1)

Motsvarande definitioner märks även på den rekryterande sidan. Rekryterare 1 tillför dock också en maktdimension i sin utsaga:

[...] våld kan ju vara både psykiskt våld och fysiskt våld, och så allt det däremellan... sen tänker jag våld handlar ju om att en person upplever sig utsatt, alltså det blir ju ett maktförhållande.

(Rekryterare 1)

Denna maktdimension återkommer även i projektledarens beskrivning av problemområdet. Projektledaren pekar också på ett tydligt sätt ut karaktären på denna maktaspekt:

[...] det finns en specifik komponent när det handlar om våld i nära relation... det är just den här bindningen [...] man har till den som utövar det [...], som gör det komplext [...]. När man utsätts för det så har man väldigt svårt att separera... man vill många gånger att våldet ska upphöra men man kanske inte vill upphöra med relationen [...]. Och jag tror att det är absolut vanligast att det är en man som utför det här mot en kvinna [läs: men] med det inte sagt att det inte förekommer i samkönade relationer eller att en kvinna utsätter en man men [...] jag tror att orsakerna till det handlar mycket om kön och makt.

(Projektledare)

Intervjupersonernas snarlika definitioner av problemområdet är inte överraskande. I samband med att våld i nära relationer gavs ökad uppmärksamhet under 1990-talets slut, bl a via *Operation kvinnofrid*, kom diskussionen och synen på problemet att förändras från hur det tidigare behandlats i den allmänna opinionen. Från att tidigare ha setts som ett problem som i huvudsak utmärktes av fysiskt våld, och i första hand förekom i samhällsgrupper som även bar på andra problem, kastades nu ljus över andra aspekter av själva handlingarna samt problemets utbredning i samtliga samhällsgrupper. Under den ungefärliga 15-årsperiod som förflutit sedan arbetet med *Operation kvinnofrid* påbörjades, har även maktordningen mellan könen blivit en fråga som – oavsett vilken ståndpunkt som intas kring denna – är väl etablerad i den allmänna diskursen.

Om utvecklingen över tid

Trots den utveckling som skett kring synen på våld i nära relationer, ska erinras om att det är ett samhällsproblem som välfärdsinstitutionerna är relativt ovana att handskas med. Jämfört med exempelvis missbruksproblematik och frågor som gäller vanvård av barn, får praktiskt arbete med våldsutsatta kvinnor, barn som bevittnar våld och – kanske framför allt – män som

utövar våld, anses befinna sig i sin linda. När det gäller intervjupersonernas syn på utvecklingen av problemområdet, märks flera, delvis avvikande spår. Här förekommer å ena sidan utsagor som tar sikte på en positiv utveckling, med ökat fokus på problematiken och med över tid mer en mer generös inklusion av olika typer handlingar och aktörer. Å andra sidan ger andra intervjupersoner uttryck för en mycket modest, om överhuvudtaget existerande, utveckling. Avsaknaden av progression har i sin tur olika karaktär – i något fall förekommer tankegångar som indikerar att möjligheterna till utveckling är begränsade till följd av att synen på problemområdet redan befinner sig i framkant; i andra fall uttrycks åsikter som indikerar att fältet mer eller mindre står och stampar.

På chefsnivå är synen på utvecklingen kring våld i nära relationer att betrakta som positiv. Det gäller dels med avseende på beredskap i förhållande till problemområdet, dels beträffande hur olika personer som berörs av våldet hanteras:

Här i Kista [...] har det [läs: våld i nära relationer] varit lika centralt i ganska många år [...], vi har en kvinnofridsenhet också som jobbar väldigt bra med mammorna [läs: och nu] har man börjat uppmärksamma papporna mycket mer också, inte bara det här att skydda mamman och barnet. [Läs: Och sedan] har vi ju vårt Barnets rum då [...] där barnen har möjlighet [...] att prata om det våldet han eller hon har varit med om, men sen också att [...] uppmärksamma de här papporna [...] det är ju [...] jättebra. [Läs: Tidigare har det ju varit så att] först har man uppmärksammat mammorna och sett till att de är skyddade, sen har vi börjat titta på barnet också, att det är viktigt att barnet också får bearbeta och nu som sista instans så kommer ju papporna in [...] det klart att vi måste göra någonting för att den här pappan inte ska fortsätta med att utöva mer våld... antingen mot mamman eller mot barnet.

(Chef)

Liknande resonemang förekommer hos projektledaren, som understryker att den tid som gått sedan Kvinnofridsteamets arbete påbörjades 2003 har inneburit stora förändringar i förvaltningens beredskap. I samband med upprättandet av denna särskilda enhet kände de berörda socialarbetarna också att de hade förvaltningsledningens mandat att arbeta med problemområdet. Denna samsyn framhålls som betydelsefull för att ha kunnat utveckla arbetet.

Synen på eventuella förändringar i den politiska hållningen till, och det praktiska arbetet med, våld i nära relationer är också avhängig hur lång tid man befunnit sig i direkt kontakt med problematiken. Detta avspeglas bl a i den på området minst erfarna rekryterarens hållning till frågan, som å ena sidan tar sikte på begränsade förändringar vad gäller beredskapsutvecklingen, å andra sidan fokuserar en förändring i karaktären på denna beredskap:

Min syn har nog inte förändrats så mycket, jag har nog alltid tänkt [...] sen kan jag känna att samhället har ändrat lite syn, från att ha fokuserat på att man skydda kvinnan [...] och sådär, så tycker jag att man på senare år har börjat prata om [läs: att även] männen måste ju få hjälp... om inte de får hjälp så kvarstår ju bara problemet, det kanske blir samma kvinna, samma barn eller någon annan, men att det fortfarande är ett beteende som de måste försöka förändra.

(Rekryterare 1)

Liknande resonemang återfinns hos Behandlare 1, som menar att det gångna årets förberedelsearbete och faktiska iscensättande av *Säkrare Pappor*-programmet medfört markanta förändringar i förvaltningens hållning till våld i nära relationer. Via programmet har synen på den våldsutövande parten förändrats från att ”han skulle bort [läs: men nu får] kvinnor och barnet [...] fortfarande skydd, men vi har något åt mannen också.”

Både Rekryterare 2 och Behandlare 2 har en något mindre positiv syn på hur hållningen till problemområdet förändrats över tid. Där den senare i första hand återkopplar till hur den allmänna opinionen fortfarande uteslutande fokuserar själva brottsofferskyddet, menar Rekryterare 2 att detta förhållningssätt även avspeglas på lokalpolitisk nivå, vilket kan få konsekvenser för det praktiska arbetet:

[...] nej, på politisk nivå tycker jag inte att det har förändrats så mycket [...] vi sitter med samma problem och samma frågor [...]. Till exempel, varför ska en kvinna lämna huset när hon blir utsatt för våld, varför gör man ingenting åt det, att papporna får lämna hemmet och kanske vistas någon annanstans medan kvinnorna och barnen som inte har gjort någonting [...] bor kvar i hemmet [...]? Då har barnen tillgång till dagis och skolan [...]. De här [...] mammorna placeras vart som helst och ändå måste vi ha ögonen på dem, hur de använder sina resurser och vad de har för föräldraförmåga. [Läs: Och] alla långa resor, vem beviljar taxiresan till exempel, det är alltid någon fråga som hamnar mellan stolarna [...] är inte det en politisk fråga [...]? Vi skyddar kvinnorna men [...] glömmer bort [...] att vi flyttar på dem. Det är inte de som har problemen, det är inte de som ska göra någonting [...] man behöver ett förändringsarbete i hemmet också, med papporna också...

(Rekryterare 2)

Rekryterare 2:s fortsatta resonemang tar sikte på att med hänsyn till att utgångsläget är relativt dåligt, innebär införandet av ett program som *Säkrare Pappor* en markant förbättring vad gäller att bredda synen på problemområdet. Denna starka tro på vad som kan betecknas som positiva bieffekter av *Säkrare Pappor* förekommer hos flera respondenter. Till de genomgående åsikterna hör att *Säkrare Pappor* bidragit till att sätta den manlige förövaren på kartan över faktiska klienter som socialtjänsten har att förhålla sig till. Detta – vem eller vilka som utgör klienter inom ramen för det givna problemområdet – är ytterligare ett förhållande som beskrivs ha genomgått förändringar över tid.

Samtliga respondenter är överens om att de barn som bevittnar, alternativt själva utsätts för, direkt våld är de mest primära klienterna. Likaså råder konsensus kring att den kvinna som utsätts för våld tillhör ytterligare en klientkategori. Trots att den våldsutövande partens klientstatus inte är på något sätt given – inte minst med avseende på att han utgör den som många insatser sätts in för att skydda *från* – beskriver flera intervjupersoner honom som konstituerande av ytterligare en klientgrupp. Intervjupersonernas definitioner av våldsutövaren som klient skiljer sig dock åt. Projektledaren knyter klientstatusen på ett starkt sätt till socialtjänstens uppdrag att skydda brottsoffren:

Vi har också behövt identifiera pappan mycket mer som [...] en egen klient, [...] fast fokus är att barnet och mamman ska skyddas [...] Vi har ju börjat se att för att det ska bli någon typ av förändring i den här relationen så måste vi ju jobba med honom... så alla tre blir klienter för mig, både i egenskap av föräldrar och vuxna.

(Projektledare)

Behandlare 1 ger en något vidare definition av den våldsutövande partens klientgruppstillhörighet, som kan tolkas som att socialtjänsten måste ha en beredskap för att arbeta vidare med honom utifrån den situation han befinner sig i:

[...] han blir en egen klient [läs: vilket är] bättre för alla parter [...]. I nuläget så är han förövare, men i dåläget för den här mannen så har han varit också ett offer [...] när man hör hans egen historia rullas upp [...] alltså [läs: att ha] blivit utsatt för egen miss-handel, väldigt... [...] förnedring

(Behandlare 1)

Sammanfattningsvis ger intervjupersonerna relativt snarlika beskrivningar av centrala delar av problemområdet *våld i nära relationer*. Definitionen av vilka handlingar som är att beteckna som våld är breda till sin karaktär, och bottnar i stor utsträckning i de handlingar som uppmärksammas i den tidigare forskningen på fältet. Denna bredd ställer krav på höggradigt professionell personal, som har möjlighet att från fall till fall avgöra när en händelse exempelvis är att beteckna som osämja mellan två vuxna parter alternativt ett uttryck för psykiskt våld. Med hänsyn till den heterogenitet som tenderar att utmärka socialtjänstens personalgrupper, innebär det att förutsättningarna för sådana bedömningar också bör kunna variera markant.

Den gemensamma hållningen avspeglas även i intervjupersonernas syn på vilka som är att betrakta som klienter. Det faktum att det finns en konsensus, om än på delvis olika grundvalar, kring att även våldsutövaren tillhör en särskild klientkategori bör fungera befrämjande för implementeringen av insatser som riktar sig till densamme. Vidare råder det relativt god samstämmighet kring att man under en ungefärlig tioårsperiod bedrivit ett framgångsrikt arbete som på lokal nivå satt avtryck i förvaltningen som helhet. Enigheten är mindre vad gäller hur detta avspeglas på makronivå.

Säkrare Pappor-programmet

Som framgått fyller den förståelse olika berörda aktörer har för den insats eller det program som ska implementeras en central betydelse för ett lyckat slutresultat. Förståelsen påverkar i sin tur den vilja man kan vänta sig uppvisas i implementeringsarbetet (Vedung, 1998). I enlighet med de hittills presenterade resultaten kan förståelsen för, och viljan att, implementera *Säkrare Pappor* till viss del väntas ta sin utgångspunkt i graden av professionalitet på socialarbetarnivå. Även den syn man har på det större problemområdet *våld i nära relationer* kan antas spela en central roll. Generellt sett visar resultaten på en relativt god konsensus intervjupersonerna emellan, dels vad gäller det sociala arbetets mest grundläggande drag och vad som konstituerar ett evidensbaserat arbete; dels med avseende på hur våld i nära relationer med avseende på handlingar och olika klientkategorier ska betraktas. Denna samsyn avspeglas till viss del även i intervjupersonernas beskrivningar av *Säkrare Pappor* och dess grundläggande karaktär. Projektledaren beskriver programmet enligt följande:

Det är [...] ett program för pappor som utövat våld mot sitt barn och eller mot sin partner, och det har arbetats fram [...] av personer som tidigare har jobbat med [...] program för våldsutövande män, och de erfarenheter som man drog där det var att [...] man aldrig pratat om föräldraskap i de programmen, utan uteslutande [läs: om] partner-våldet. [Läs: Så småningom kom man fram till att] vi måste prata om de här männen också som föräldrar, för många var ju det... för att jobba mer förebyggande [...]. Sen har man jobbat fram det här i flera år, det [...] är manualbaserat, det bygger på hemma-uppgifter, man har rollspel och det bygger mycket på föräldraskap, det bygger mycket på att väcka empati... [...]. Jag vet inte riktigt hur vi kom i kontakt med det här programmet, men [...] vi har hört mycket gott om det [läs: trots att det inte är] utvärderat i Sverige.

(Projektledare)

Liknande beskrivningar förekommer även på såväl chefs- och socialarbetarnivå på den rekryterande sidan – förekomsten av utövat våld och ambitionen att förändra föräldraskapet utgör de mest centrala spåren. Härvidlag överensstämmer intervjupersonernas syn på programmet också i hög grad med de formella ambitioner som uttrycks av upphovsmännen: programmet tar sin utgångspunkt i att barnets situation ska förbättras genom att den våldsutövande pappan aktivt arbetar med att förbättra sitt faderskap (Crooks et al., 2006; Scott & Crooks, 2007; Scott et al., 2004).

Med just det förbättrade faderskapet i fokus finns dock en viss olikhet i synen på programmet mellan företrädare för den behandlande och den rekryterande sidan. Där behandlarna genomgående är explicita kring själva förekomsten av *våld* – oavsett typ – finns en tendens bland rekryterarna att ge en något vidare definition av detsamma. På den rekryterande sidan betonas även *relationen*¹⁶ mellan föräldrarna:

Det finns inte krav att det är fysiskt våld, det kan vara **relationskonflikter** också, det kan vara ja... psykiskt [...]. Man ska inte ha så mycket fokus på våldet, utan mer att det är [...] konflikter mellan de vuxna som har påverkat barnets [...] situation, så det är inte något direkt fokus på fysiskt våld.

(Chef)

Det [*läs*: Säkrare Pappor] är [...] en gruppverksamhet där pappor får möta andra i samma situation, vilket innebär att man har, eller åtminstone misstänkts ha utsatt sitt barn eller sin [...] fru [...] för våld av olika former [...]. Och att man [...] själv upplever att man inte har det bra i sin **relation**, ibland kan det ju vara sådana som är separerade men att man ändå, även om man då kanske inte erkänner att jag har slagit men att man ändå kan erkänna att det inte är så bra.

(Rekryterare 1)

På behandlarnivå framträder förändringar i relationen mellan de vuxna parterna som ett mer indirekt och långsiktigt mål med programmet. Behandlare 2 uttrycker förhoppningar om att *Säkrare Pappor* kan ha en pedagogisk funktion, som i sin tur kan få konsekvenser för relationen mellan barnens föräldrar:

[*Läs*: Säkrare Pappor syftar till] att ge barn bättre föräldrar, bättre pappor i någon mening, och i det ligger ju att man upphör med alltså våld på olika sätt i uppfostran men också, både om man sammanbor eller inte sammanbor, lär sig att förstå att man inte kränker barnens mamma inför barnen.

(Behandlare 2)

¹⁶ Anmärkning: fetstilade ord i citaten har genomförts på mitt initiativ, intervjupersonerna har inte särskilt artikulert just dessa.

Säkrare Pappor–programmets fokus på ett förändrat faderskap bygger till stor del på att förbättringar kan väntas ske genom att våldsutövande män ges redskap att reflektera kring sitt eget beteende och de konsekvenser detta får – direkt och indirekt – för de egna barnen. Reflektionens avgörande betydelse uttrycks explicit av Behandlare 1, som ser denna som starkt knuten till själva målet med programmet:

Det är ett jättebra program, och [...] får vi väl hit papporna [...], då tror inte jag att man [...] inte kan låta bli att förändras, någonting måste hända med dem för det är så utarbetat, så väl...

(Behandlare 1)

Även på den rekryterande sidan betraktas iscensättandet av reflektion hos den berörda klientgruppen som betydelsefull. Meningarna går dock något isär vad gäller hur fäderna ska förhålla sig till det våld de har utövat. Chefen på den rekryterande sidan är tydlig med att det är viktigt att programmet leder fram till att man förhåller sig direkt till det våld som utövats, och med utgångspunkt i det ges möjlighet till ett förändrat faderskap:

Att våldet upphör och att de får insikt i vad det här innebär för barnet [...]. De har väldigt svårt att se att våldet har påverkat barnet, i deras värld så är det såhär att barnet inte är medvetet om det som har hänt... det svaret får vi alltid, barnet har inte varit med, har antingen sovit eller vistats i ett annat rum och har inte påverkats alls [...] jag tänker att det ökar insikten hos föräldrarna att det [...] som har hänt hemma har påverkat mitt barn och det är det som kan få våldet att upphöra.

(Chef)

Rekryterare 1 lägger, i enlighet med den något vidare definitionen av programmets syfte, inte samma vikt vid att programmet ska böttna i reflektion kring det utövade våldet. Fokus i reflektionen ska enligt denne mer baseras på ett allmänt medvetandegörande av att relationen till barnen inte är bra:

Det behöver inte vara att de erkänner att de slagit, men att de kan erkänna att det har varit konflikter, att det inte har varit bra, och som [...] kan [...] se att de inte har så bra relation med sina barn. Jag hade en pappa till exempel, vars barn [...] berättade för mig [...] att [...] de var rädda för pappa ibland, samtidigt var ju pappa snäll och sådär, men... [...]. När jag berättade det för honom, det var lite som en tankeställare, att barnen hade sagt att de var rädda för honom... [...]. Då kunde han säga ”nej, men jag vill inte ha det så, jag vill inte att de ska vara rädda för mig.”

(Rekryterare 1)

Enligt Vedung (1998) kan graden av tydlighet i en insats påverka möjligheterna till implementering på olika sätt. På samma sätt som oklarheter kan medföra problem i arbetet, inte minst med avseende på förståelse, kan ett visst mått av tolkningsutrymme även få till följd att tillämparna ges en mer aktiv roll i implementeringen. Detta kan möjligen leda till en ökad vilja att implementera. *Säkrare Pappor* är ett program som präglas av flera tydliga drag, exempelvis den uttryckliga ambitionen att det våld som förekommer ska upphöra. Mängden otydligheter är dock betydande. Ett exempel på det senare är den övergripande ambitionen om ett förbättrat faderskap, som är svårt att objektivt mäta. En av behandlarnas resonemang kring detta indikerar att förändringen i första hand bör studeras på individnivå. Definitionen av förändringen ska på så vis åläggas de barn och den kvinna lever med klienten, och därmed är indirekt föremål för programmet:

Ja, hur man ska mäta det [*läs: ”det goda föräldraskapet”*] vet jag inte riktigt, men [...] det är ju därför mammakontakten finns, för att man ska kunna kolla av med mamman [...]. Egentligen borde man väl kolla med barnen också, beroende litegrann på ålder, men man kollar med henne hur det var i början och så kollar man med henne hur det är i mitten och så kollar man med henne hur det är i slutet och hon ska väl [...] förhoppningsvis kunna se någon sorts skillnad i mannens förhållningsätt.

(Behandlare 2)

Tolkningsutrymmet som utmärker *Säkrare Pappor* kan även väntas medföra ett behov att fylla det med ytterligare, mer konkret, innehåll. Begrepp som ”förbättringar” och ”gott föräldra-/faderskap” måste definieras för att kunna omsättas i praktiken. Av utsagor från både

den rekryterande sidan och projektledningen framgår att *ansvarstagande*¹⁷ är betydelsefullt för ”det goda föräldraskapet”:

[Läs: Säkrare Pappor syftar till] att man hittar andra sätt att uppfostra sina barn, till exempel om det är våld mot barnen eller om det är våld mot mamman, då ska man tänka på barnen... att man inte ska dra in barnen i föräldrarnas konflikter, hur man ska förhålla sig och vad man ska ha för roll, vad man har för **ansvar** som pappa.

(Rekryterare 2)

[...] men också att det ska verka riskreducerande i och med att vi på något sätt har dem i programmet under en ganska lång tid där vi också kan bevaka. Det handlar också om att aktivera pappan och göra honom **ansvarig** i säkerhetsplanering kring hur kan du trygga [...] barnets mamma och ditt barn och vad kan du göra, att han själv hittar strategier [...]. Det blir ju både på kort och lång sikt tänker jag.

(Projektledare)

Sammantaget visar intervjupersonernas syn på innehållet i, och syftet med, *Säkrare Pappor* för det första på vissa skillnader i hur det betraktas vid den behandlande respektive den rekryterande sidan. Där de förra är relativt centrerade kring aspekter som gäller förekomsten av våld, förekommer resonemang bland rekryterarna som också tar sikte på mindre väldefinierade relationsproblem. På det hela taget är intervjupersonerna, för det andra, överens om att det övergripande syftet med programmet är att befrämja ett bättre föräldraskap. Vad detta står för får dock ses som oklart. Det är inte på något sätt överraskande, med hänsyn till att *Säkrare Pappor* som program betraktat de facto är oklart på denna punkt. För det tredje pekar resultaten följaktligen på att *Säkrare Pappor* är ett program vars innehåll i många avseenden behöver tydliggöras på socialarbetarnivå. Det förekommer återkommande resonemang om att programmet bör leda fram till ett ökat ansvarstagande bland de berörda klienterna. Strävan mot att utveckla ambitionerna att ta ansvar, kan ses som ett försök att precisera/definiera ”det goda föräldraskapet”. Detta kan vara problematiskt i den meningen att inte heller ”ansvarstagande” är något objektivt mätbart, utan i sin tur kan komma att behöva definieras.

¹⁷ Anmärkning: fetstilade ord i citaten har genomförts på mitt initiativ, intervjupersonerna har inte särskilt artikulert just dessa.

Om graden av professionalitet

Frågan om utbildning och utbildningsnivåer är avgörande i diskussionen om professionalitet. Det gäller även i relation till givna program och insatser – för att kunna implementera, och sedermera praktisera, en insats fordras utbildning och kunskap kring densamma (jämför Alexanderson, 2006). Betydelsen av utbildning kan möjligen vara av särskilt stor betydelse när det gäller insatser och program vars tydlighet och programteoretiska karaktär fordrar vidareutveckling av dem som ska fungera implementerande. Utbildningen kring *Säkrare Pappor* i Rinkeby-Kista har bedrivits på relativt olika sätt. Behandlarna genomgick en tre dagar lång grundläggande utbildning tillsammans med de kanadensiska företrädarna för programmet. Den behandlande sidan har efter den introducerande utbildningen hållit kontinuerlig kontakt med programföreträdarna via email. Därutöver har man även haft en metodstödjare som arbetat med *Säkrare Pappor* i Botkyrka knuten till programmet. Tillsammans med henne har man bl a rollspelat samtliga 17 sessioner som programmet innefattar.

På den rekryterande sidan har man mottagit mindre utbildning, som i huvudsak kokar ner till en halvdags information med de kanadensiska företrädarna för *Caring Dads*. Därutöver har rekryterarna fått kontinuerlig information – inte utbildning – från projektledningen och de som arbetar i behandlande funktion. Med tanke på att utbildningsinsatserna knappast är att beteckna som omfattande, vare sig i relation till rekryterare eller till behandlare, kan skillnaderna i insatser mellan grupperna få uppenbara konsekvenser för förståelsen av programmet. Detta är också något projektledaren är medveten om:

[...] min ambition, och kanske min vilja, är att vi skulle kunna ha satsat mycket mera och kanske gjort mera saker... både i utbildningssyfte men också mer i workshops och dialog och så kring den här problematiken, men [...] vi slåss ju om tid och prioriteringar [...] kanske att jag hade önskat ett annat... ja...

(Projektledare)

Med utgångspunkt i projektledarens utsaga bottnar de knappa utbildningsinsatserna i stor utsträckning i bristande ekonomiska resurser. Det tyder på en viss obalans i hur förvaltningen i dess helhet hanterat frågan om implementering av *Säkrare Pappor* – för att möjliggöra förståelse, kunskap och vilja på enhets- och handläggarnivå, krävs att programmet har helhjärtat stöd på högre ort (jämför Vedung, 1998). Det mest uppenbara exemplet på sådant stöd är till-

förande av medel i form av både arbetstid och pengar. Mycket tyder på att detta har skett i begränsad utsträckning.

Projektledaren fyller en mycket betydande funktion i programmet. Hon utgör inte bara länken mellan den rekryterande och den behandlande sidan, utan förväntas också fungera som spindeln i nätet med avseende på kunskapsutveckling om *Säkrare Pappor*. I relation till behandlarna har hon det direkta ansvaret för exempelvis utbildning och informationsförmedling, medan hon i förhållande till rekryterarna försökt inta en mer informativ roll. Därmed avser hon i första hand fungera som en länk till rekryterarnas chefer:

[Läs: Så] att de på något sätt jobbar in det här [...] i individuell handledning med nyanställda [...]. Jag försöker ju att inte ta för stor plats, eller att det bara ska vända sig till mig, utan jag försöker också styra det så att man ska vända sig till närmaste chef [...] vi ska ha jobbat upp så mycket i ordinarie struktur, så när projektorganisationen lyfts ur så ska det på något sätt rulla.

(Projektledare)

Projektledarens syn på den egna uppgiften stämmer relativt dåligt överens med hur chefen för rekryterarna ser på rollfördelningen. När det gäller exempelvis nyanställd personal, som inte medverkade vid den ursprungliga halvdagsinformationen, tillskriver även chefen sig en mer informativ roll, där den fördjupande informationen ska komma från projektledningen:

Jag informerar kort om *Säkrare Pappor*, men de får möjlighet och träffa [läs: projektledaren] eller någon representant för att få mer information [läs: men det är] inte så att vi har utarbetat någon modell att såhär följer vi upp, utan det blir mer i enskilda ärenden

(Chef)

Det är inte bara projektledaren som gärna hade sett mer omfattande utbildningsinsatser, sådana önskemål uttrycks även bland socialarbetarna. Bland behandlarna förekommer dels utsagor som tar sikte på att det fordras djupgående förkunskaper om det större problemområdet för att kunna omsätta *Säkrare Pappor* i praktiken, dels kommentarer som belyser brister i samsynen mellan behandlare och rekryterare:

Vi [läs: jag och min behandlande kollega] brukar ju säga [...] att ”tack gode gud att man har jobbat så länge, tack gode gud att man har stött på det här förut [...], att man har något att landa i själv”, det känns ju väldigt viktigt [...]. För mig har det handlat mera om att lära in programmet, så att säga.

(Behandlare 1)

Ja, vi hade en informationsdag [läs: som tog sikte på all berörd personal], jag tyckte att den blev väldigt grund [...]. Jag tror att det skulle vara bra med en mer gemensam plattform [...]. Det senaste informationsmötet vi hade med ungdomsenheten blev jättebra [...].

(Behandlare 2)

Avsaknaden av samsyn mellan rekryterare och behandlare avspeglas också i det att man har olika ingångar till hur rekryteringen av klienter till programmet bör ske. På den behandlande sidan uttrycks önskemål om mer avformaliserade och sonderande kontakter, för att på så vis få våldsutövande män intresserade av *Säkrare Pappor*. Detta är emellertid inte förenligt med den verklighet som beskrivs på den rekryterande sidan:

För att kunna erbjuda [läs: Säkrare Pappor] då måste man ha inlett en utredning [...] och det är så att vi inte alltid inleder en utredning när det har förekommit våld, när vi får en anmälan om att det har förekommit någon form av våld så gör vi en förhandsbedömning först... och i vissa fall så inleder vi inte utredning, så det har också varit en diskussion här att vi har många anmälningar som handlar om våld, men att det är inte alla som remitteras till *Säkrare Pappor* och hur ska vi göra...?

(Chef)

Detta något mer formaliserade förhållningssätt är inte uppseendeväckande på något sätt. Socialtjänstens myndighetsutövande verksamheter fordrar, inte minst ur ett rättssäkerhetsperspektiv, att ärenden handläggs i enlighet med gällande rutiner. Oaktat detta, så kan de olika ingångar som märks bland behandlare kontra företrädare för dem som rekryterar, leda till friktioner. Härvidlag bör en högre grad av sådan ”gemensam plattform” som efterlyses av Behandlare 2 enligt ovan, vara eftersträvansvärd. Även hos projektledaren finns en medvetenhet kring att rekryteringen av klienter är problematisk. Hon härleder detta till att arbetet med programmet befinner sig i en inledande fas:

Jag tror att vi [...] skulle kunna nå många, många fler pappor [...] och det har att göra med att vi fortfarande också håller på att pröva oss fram, det är på något sätt ett nytt sätt [...].

(Projektledare)

Sammantaget framstår utbildningsinsatserna som hittills knutits till programmet som sparsmakade och otillräckliga. Behandlarna har mottagit viss utbildning, medan rekryterarna enbart erhållit grundläggande information. Då de senare spelar en avgörande roll för att de förra överhuvudtaget ska kunna arbeta med programmet, bör detta ses som en olycklig bortprioritering. Bristen på utbildning avspeglas också i olikheter i hur man ser på rekryteringsprocessen.

Rekrytering och behandling – två sidor av samma mynt?

Avsaknaden i samsyn kring vilka klienter som kan vara aktuella för *Säkrare Pappor*, liksom hur rekryteringen av klienter ska gå till, är återkommande i intervjumaterialet. Detta kan till viss del väntas böttna i att aspekter som gäller exempelvis rollfördelning, förväntningar och målsättningar inte är fullt ut tydliggjorda. En högre grad av gemensamma, och mer genomgripande, utbildningsinsatser hade möjligen kunnat vara en väg att hantera delar av problematiken. Frågan om problem i rekryteringsarbetet har varit ständigt levande genom projektets gång, vilket bl a påpekas av Behandlare 1:

Jag tror att [...] de skulle ha varit med snabbare på tåget, för först fick de den här föreläsningen [...] och sen var det [...] några slags halvutbildningsdagar eller någonting [...]. Jag flaggade för det här jättetidigt: ”men vi måste liksom ge dem samma, inte samma men i alla fall någonting, så att de får träna på hur de pratar med papporna precis som vi får träna på hur vi ska motivera dem när de väl kommer hit [...]”. Det missades tror jag [...], det är en av anledningarna till att det var så trögt [...]. Jag tycker att det har varit ett motstånd faktiskt, det måste jag säga.

(Behandlare 1)

Andra problem som påtalas vad gäller rekryteringen framstår som mer svårlösta än frågan om utbildningsinsatser. Där tillförandet av kunskap i mångt och mycket kan knytas till ekonomiska prioriteringar från förvaltningsledningen, är arbetsgruppers karaktär och motsvarande mindre hanterbara. Behandlare 2 föreställer sig att viljan att rekrytera klienter till *Säkrare*

Pappor knappast är det mest överhängande problemet – det kan vara klientgruppens karaktär som ställer till problem:

Vissa har varit mycket mer alerta och vissa har levererat [...]. Vi hade någon period när vi försökte ”ja, men vi har en tid tisdag morgon och torsdag morgon, och då kan ni ringa till oss och då kan ni bestämma tid med papporna och så kan vi komma upp och informera.” Det utnyttjades väldigt lite [...]. Jag tror att de flesta liksom vill, sen så kan jag tänka såhär att det är bara kvinnor [...] som jobbar där uppe nu [...] en del av dem tycker ju att det är läskigt att möta de här männen av förståeliga skäl, för att [...] många är ju också rätt skrämmande.

(Behandlare 2)

I den mån Behandlare 2:s resonemang stämmer – att det till följd av rädsla finns en direkt eller indirekt motvilja att rekrytera klienter – sänder detta en uppenbar signal om att rekryteringsarbetet bör förändras. Oaktat vad som utgör tungan på vågen när det gäller det som uppfattas som en skral rekrytering, visar intervjumaterialet att det är stor skillnad mellan hur företrädare för den rekryterande respektive den behandlande sidan beskriver graden av framgång i rekryteringsarbetet. Där behandlarna berättar om en trög rekrytering, beskriver den rekryterande sidan denna del av arbetet i mer positiva ordalag. Chefen uppskattar att omkring två tredjedelar av alla ärenden som kan vara aktuella för *Säkrare Pappor* remitteras; en av hennes medarbetare menar:

Jag tycker att jag vet vilka pappor jag ska remittera, för det är väldigt tydligt [...], jag behöver inte mera [...]. Jag har lyckats remittera tre, tror jag [...]och två tackade nej, för att deras advokater har sagt: ”nej, då har ni erkänt att ni har utövat våld.”

(Rekryterare 2)

En väg att hantera rekryteringsproblematiken som behandlas i intervjuerna skulle kunna vara att ge behandlarna en tydligare roll i detta led av arbetet. Detta skulle möjligen också kunna minska risken för att vissa klienter inte remitteras till följd av att socialarbetarna upplever sig vara rädda för dem. De eventuella fördelarna med att ge behandlarna inflytande i rekryteringen är emellertid inte fullt ut samstämmig:

Jag tror att det kan finnas en poäng i att vi har de motiverande samtalen, för att det också blir en alliansskapande process där innan som gör att det uppstår [...] någon sorts trygghet eller tillit där de känner att: ”ja, men jag kan nog tänka mig att komma och träffa de här personerna, de verkar rätt vettiga... okej då.”

(Behandlare 2)

Det [...] har ju varit lite det här med motivationen, alltså att ofta är det ju så att i ett möte föreslås pappan det här och sen bjuder man in representanter från det här projektet som kommer och berättar [...]... Och då har det väl varit [...] just det här med motivationen [...]... ja, men dels tänker jag att vi kan bli bättre på att motivera, och sen, för ibland har det varit så att de från projektet kommer och så vill de på något sätt... [...]. Ja, men det blir svårt kan de säga, att han säger ju [...] inte att han har gjort det här, eller att det har förekommit våld utan... så att det är där det faller någonstans.

(Rekryterare 1)

Caring Dads, Caring Mums eller Caring Parents?

Som framgår av själva etiketten fokuserar *Säkrare Pappor* fäderns våldsutövande. Detta innebär inte på något sätt att enbart fäder utövar våld mot barn. Av intervjumaterialet framgår att avsaknaden av fokus på våld som utövas mot barn av mamman, alternativt av föräldrarna gemensamt, kan upplevas som ett problem. Det gäller å ena sidan på både den rekryterade och den behandlande sidan; å andra sidan med avseende på såväl motivationsarbete i relation till klienterna som beträffande vilka typer av insatser som faktiskt behövs i Rinkeby-Kista:

Jag skulle faktiskt föredra att det var Säkrare föräldrar, för vi har också mammor som utövar våld och de är lika illa det [...]. Jag skulle tycka att det skulle vara bra om det vände sig både mot mammor och pappor, den förälder som har utövat våld [...]kanske skulle [läs: det då] finnas större möjligheter att fokusera på barnet; att [läs: inte bara se] pappa som förövare, utan att det här är för att hjälpa föräldrarna att bli bättre föräldrar.

(Chef)

[...] oftast får jag en känsla att det mannen tänker på, är att det är ”ja, och mamman då, för det är inte bara jag som har slagit” [...]. Eller [läs: att] anmälan handlar bara om pappan och vad pappan har gjort, men sen i samtal med pappan så får man också och information eller uppgifter om att även mamman har utövat det [läs: våldet]. Det blir lite obalans, alltså i deras ögon.

(Rekryterare 2)

[...] sen blir det ju då någonting när pappan hävdar att [...] både mamman och pappan har problem i förhållande till sina barn [...]. Vi har stött på lite knepigheter med det där [...] tycker jag..., att det inte finns ett *Caring Mums*.

(Behandlare 2)

Satt i relation till såväl den offentliga statistiken som tidigare forskning på området är dock det grundläggande innehållet i *Säkrare Pappor* välmotiverat. Våld i nära relationer utövas primärt av män mot kvinnor. Barn kan i sin tur vara direkta offer för våld från någon av sina föräldrar – oavsett dennes kön. Barn kan dock även vara offer för att bevittna våld, vilket statistiskt sett således i första hand bör vara av sådan karaktär där en man är förövare. Hur man än väljer att förhålla sig till problematiken blir slutsatsen därmed att män, som grupp betraktad, är den som i första hand behöver insatser som avhjälper utövande av våld.

Med hänsyn till att arbetet med *Säkrare Pappor* dels befinner sig i sin linda, dels omgärdas av vissa barnsjukdomar, vittnar intervjumaterialet även om viss irritation inför tanken på att vidga programmets fokus. Behandlare 1 understryker vikten av att inte blunda för våldsproblematiken i ett större, mer könsneutralt perspektiv, men påtalar samtidigt att det i nuläget kan vara att gapa efter lite väl mycket:

Det [läs: program för mammor] är klart att vi ska ha, för vi har väldigt många mammor i den här stadsdelen som slår sina barn, jag är fullt medveten om det, men [...] det här är [...] så typiskt att den här diskussionen kommer [...] när man gör någonting [...] åt papporna, så kommer det alltid [...] med mammor [...]. I den bästa av världar [...] så är det att vi får in uppdrag till oss: ”ja, här har vi en mamma som slår, okej vi ger henne något Caring Mum då, nu har vi de möjligheterna” [...]. Jag vill inte vara med i den diskussionen, som jag tycker är så tröttsam [...]. Vi har fullt upp med att koncentrera oss på att få papporna hit, och det här är för mig någonting väldigt... jag blir nästan lite arg känner jag.

(Behandlare 1)

Mot bakgrund av de olika problem som förekommit i implementeringsarbetet av *Säkrare Pappor*, exempelvis vad gäller rekrytering och avsaknad av gemensam utbildning, tyder mycket på att Behandlare 1:s tankegångar ska tas på största allvar. Det bör vara att föredra att få en viss insats att sätta sig ordentligt, innan man går vidare för att inkorporera nya insatser eller vidareutveckla den existerande insatsen på ett mer genomgripande sätt. Samtidigt anför just utpekande av den ena parten – i det här fallet mannen/pappan – som ett förhållande som möjligen försvårar rekryteringen av klienter. Det är dock inte på något sätt givet att rekryteringsmöjligheterna i relation till män skulle förbättras om det fanns ett program som även tog sikte på kvinnor/mödrar.

Om programtrofasthet och lokalt utvecklingsarbete

Som framgått har det funnits flera skillnader mellan den behandlande och den rekryterande sidan i arbetet med *Säkrare Pappor*. Det gäller exempelvis synen på vilken problembild klienterna ska uppvisa, hur rekryteringsarbetet bäst hanteras och i vilken mån rekryteringen har varit att bedöma som framgångsrik. Graden av samsyn mellan olika aktörer i programmet har således inte varit optimal.

Samsyn ställer krav på förståelse för varandras praktiska arbete. Kortfattat innebär det att behandlarna behöver vara medvetna om de krav som ställs på socialarbetare i en myndighetsutövande funktion, samtidigt som rekryterarna kan behöva förhålla sig mer flexibelt i relation till olika klienter och insatser. Detta hade till viss del möjligen kunnat hanteras via mer omfattande och jämförbara utbildningsinsatser – inte bara i *Säkrare Pappor*, utan vad gäller problemområdet i dess helhet. På så vis hade programmet givits en i högre grad professionell

grund. Professionalitet byggs emellertid inte bara med stöd av utbildning; erfarenhet utgör ytterligare en betydande komponent (jämför Stranz, 2007).

Från den rekryterande såväl som den behandlande sidan anförs att man på senare tid – alltså en bit in i projektet – fört diskussioner som inneburit att graden av samsyn ökat. Det avser alltifrån aspekter som rekrytering till vem som ska bli föremål för *Säkrare Pappor*. Chefen på den rekryterande sidan lämnar också öppningar för vissa reflektioner kring hur man organisatoriskt kan förhålla sig till programmet:

Hittills har det varit så att vi har tagit ställning till att inleda en utredning, och då är ju den utredaren som får ärendet som informerar om *Säkrare Pappor* och... det är inte alltid samma information ges till den som är gruppleddare för projektet [...]. Det som [...] jag tänker kan vara en idé, men det måste vi prata vidare om, är att vi har en mottagningsfunktion [...] som gör de här förhandsbedömningarna... att vi kan ha det som rutin, att [...] om det är någon anmälan som handlar om våld, att vi kopplar in en av de gruppleddare som finns inom projektet, så att de är med och träffar pappan första gången och informerar förutsättningslöst... [läs: för att] beskriva lite kort som en ingång för att kunna kanske bevilja [...] den här insatsen eller att föräldern själv kan ansöka om insatsen.

(Chef)

En ökad grad av flexibilitet kring programmet och dess rutiner kan ses som en indikation på att vissa delar av arbetet börjar anta en mer etablerad form. Det innebär i sin tur att rollfördelningen i arbetet blir tydligare, vilket beskrivs av Behandlare 2:

Jag tror att det blev tydligare för dem [...] att det ligger rätt mycket hos dem att [...] vaska fram de här männen [...]. Och [...] båda biträdande cheferna var ju med [...], för de frågade och kom med egna förslag, det har jag inte hört förut riktigt: ”kan vi göra såhär eller är det bättre om vi gör såhär eller vad tror ni om det här [...]?” Det kändes som att de... saker och ting tar ju tid som sagt.

(Behandlare 2)

Ett överhängande problem i rekryteringsarbetet har varit kravet på acceptabla kunskaper i svenska språket. Rinkeby-Kista är en stadsdel med en hög andel utomnordiska invandrare,

vilket också avspeglas i klientpopulationen. Rekryterare 1 framhåller att behovet av tolk fungerat hindrande:

[...] jag tror... fyra [läs: klienter har jag remitterat]. Några har varit... [...] under senare delen har man sagt att det har vart okej att ha tolk, men i början gick man ut och sa att det måste vara personer som kan svenska, så då var det några som gick bort på grund av alltså tolkbehov [...]. Sen var det ett ärende som jag hade som gick bort för det var redan [läs: en] insats som vi hade satt in.

(Rekryterare 1)

För att möjliggöra mer omfattande rekrytering även bland dem som saknar goda kunskaper i svenska, har man med tiden kommit att anpassa programmet efter den lokala kontexten. Bland rekryterarna beskrivs denna förändring uteslutande i positiva ordalag. Av Rekryterare 2:s utsaga framgår att man kan se det som att även projektledningen och den behandlande sidan rört sig från ett mer låst utgångsläge:

[...] först tänkte man det lite mer begränsat, att inte ta emot klienter som inte kan svenska språket eller klienter som har missbruk [...]. Sen gjorde man om det [...], då körde man individ till exempel [...], man kan köra individ också med tolk.

(Rekryterare 2)

Säkrare Pappor är dock utformat med avseende på att bedrivas i gruppform. Tanken är att denna form i sig ska fylla en terapeutisk funktion, vilket alltså förloras om arbetet bedrivs individuellt. Därmed blir det en svår balansgång mellan att upprätthålla den gällande programteorin och att anpassa insatsen i relation till den lokala målgruppen. Från såväl projektledningens håll som bland behandlarna är följaktligen uppfattningarna om förändringarna mot individuell terapi mer accepterade än uteslutande positiva:

Ja, det är bestämt så på grund av att det är [läs: ett] projekt och att vi ska [...] ha möjlighet att träna på programmet [...]. Men programmet ska man inte rucka på tycker jag utan mera då vilka som ska gå, att man kan öppna upp för andra stadsdelar och så... men programmet tycker jag absolut ska vara som det är.

(Behandlare 1)

Jag vet inte riktigt, men [...] är du inte lämplig för grupp så kan vi ta det individuellt, det är ändå bättre att de ändå kommer, vi har ändå chans att påverka och så [...]. [Läs: Samtidigt var det vad projektledarna från ursprungslandet] förmedlade, att... anpassa det så som ni vill, men kom ihåg [...] grundprinciperna.

(Projektledare)

Frågan om programtrofasthet är inte bara central mot bakgrund av hur implementering kan förstås rent teoretiskt – detta är en aspekt som även framhålls i intervjumaterialet. Trots att *Säkrare Pappor* bjuder in till visst tolkningsutrymme, och delvis ska fyllas med innehåll på lokal nivå av dem som arbetar med programmet, menar projektledaren att det är av stor betydelse att programmets kärna värnas:

[...] det kan finnas en tendens att man tappar lite strukturer kring det, att man börjar anpassa saker och sen till slut så har man anpassat saker alldeles för mycket så man har glömt kärnan på något sätt... så det är väldigt viktigt att påminna sig om att bevaka det, för jag tänker att programmet har redan ett genomarbetat syfte och ett pedagogiskt upplägg med en tanke bakom, och börjar man trixa för mycket i det här så kanske man missar saker.

(Projektledare)

Om vikten av programtrofasthet betraktas delvis annorlunda på den behandlande respektive den rekryterande sidan, finns det andra aspekter som utmärks av större konsensus. Det gäller för det första uppfattningen att *Säkrare Pappor* är ett bra program, som man gärna ser ska permanentas efter projektidens slut. Ett permanentande ställer krav på tillförande av ekonomiska medel och att *Säkrare Pappor* ges särskild uppmärksamhet i verksamhetsplanen, annars:

[...] är det risk för att det faller tänker jag, men om det gör det [läs: behandlas i verksamhetsplanen], då skapas det också ekonomiska resurser till det [...]. Det måste vara [...] uttryckt från ledningshålllet, absolut.

(Behandlare 1)

Både rekryterare och behandlar är för det andra överens om att man behöver vidareutveckla uppföljningssystem som kan knytas till *Säkrare Pappor*. Hur formen för detta ska se ut har

man dock inga mer konkreta tankar kring, annat än att någon form av möte/intervju är att föredra framför exempelvis en enkät. Om uppföljningen knyts till ett möte uppstår dock, enligt Rekryterare 1:s utsaga, vissa byråkratiska problem:

[...] jag tror att det [...] skulle vara bra, för det är ju så att man kan ju inte veta, man har ju så många sådana här ärenden [...]. Sen rent praktiskt, så kan jag ju tänka att det är svårt, men [läs: det] skulle [...] ändå vara skönt [...]. Man skulle ju kunna ha ett uppföljningsmöte en viss tid efter [...] men [...] då ska man ha ett ärende öppet då, [läs: men] jag tror i och för sig att det är bättre och ha möte än enkät.

(Rekryterare 1)

[...] hur ska jag veta att det har skett en förändring...? [...] Vi har ju en mammakontakt i början, i mitten och i slutet [...] och det är vad vi har [...] för att säkra upp förändringen [...]. Jag tycker att det är för lite... jag skulle vilja ha någonting innan, jag skulle vilja ha någonting efteråt, alltså för familjemedlemmarna, det har jag framfört... Där kanske jag motsäger mig själv, att jag tror så väldigt på det här programmet, men i och med att det är under försök och projekt så vill jag verkligen veta att det här programmet är bra i praktiken, jag tror ju att det är det.

(Behandlare 1)

Sammantaget framgår att samtliga intervjupersoner uppfattar *Säkrare Pappor* som ett verkligt program som man gärna arbetar vidare med efter projekttiden slut. Varken rekryterare eller behandlare är främmande inför att lokalanpassa programmet, samtidigt som det förekommer oro från projektledningens håll att alltför stora anpassningar kan medföra att programmet förlorar sitt egentliga innehåll. Intervjupersonerna är vidare överens om att uppföljningen av klienterna, inklusive deras barn och partners, behöver vidareutvecklas.

Diskussion och sammanfattande slutsatser

I den föreliggande rapporten har implementeringen av *Säkrare Pappor* i Rinkeby-Kista studerats. Fokus har riktats mot förutsättningar för en programtrofast implementering, vilket bl a innebär att vikt har lagts vid olika aspekter av professionalitetsgrad på socialarbetarnivå, uppfattningar om, och praktiskt arbete med, *Säkrare Pappor*, samt tillhandahållna utbildnings- och samordningsinsatser. Av resultaten framgår att:

1. Intervjupersonerna, som på det hela taget bör kunna ses som representativa för de berörda delarna av Rinkeby-Kista SDF, uppvisar en sammantagen relativt hög *professionalitetsgrad*. Med undantag för en av behandlarna är samtliga utbildade socionomer. Behandlaren utan socionomutbildning har istället en gedigen, kompletterande utbildning att föra till en i övrigt, för behandlande arbete, relevant grundutbildning. Vissa skillnader noteras dock mellan den rekryterande och den behandlande sidan: där såväl behandlare som chefer har omfattande vidareutbildningar, både på universitetsnivå som i annan regi, förekommer sådant i något mindre utsträckning bland rekryterarna. Rekryterarna har också varit verksamma inom det sociala arbetet något kortare tid än övriga. På chefs- respektive behandlarnivå uppgår yrkeserfarenheten till tio år eller mer, medan rekryterarna arbetat i nuvarande eller liknande funktioner under omkring fem år. Skillnaden i yrkeserfarenhet och vidareutbildningsmängd mellan å ena sidan socialarbetare som arbetar i en myndighetsutövande funktion och å andra sidan sådana som arbetar med behandling alternativt som chefer, stämmer överens med tidigare forskning.
2. Intervjupersonernas syn på *det sociala arbetets grundläggande innehåll* är snarlik. Utsagorna kretsar kring ett individbaserat arbete, som kan få indirekta följder på grupp- eller samhällslevelle. Bland de rekryterande intervjupersonerna, som alltså arbetar i en myndighetsutövande funktion, understryks vikten av att bereda *skydd* i något högre grad än bland behandlarna. De senare fokuserar i större utsträckning *förändring* som en drivkraft i arbetet. Vidare är intervjupersonerna generellt sett positivt inställda till en evidensbaserad praktik i det sociala arbetet. Man är genomgående relativt vaga kring vad som konstituerar ett sådant arbete, men – apropå exempelvis standardiserade

bedömningsmetoder och liknande – uttrycks en oro för att arbetet ska komma att lida brist på flexibilitet.

3. Uppfattningarna vad gäller problemområdet *våld i nära relationer* är relativt likartade. Intervjupersonernas definitioner av vilka handlingar som kan hänföras till området stämmer väl överens med vad som pekats ut i tidigare forskning. Behandlarna och cheferna är något mer detaljerade i sina beskrivningar, vilket möjligen kan bero på djupare kunskaper på området. Intervjupersonerna är därtill i hög grad överens om vilka aktörer som är att betrakta som klienter – över tid har *den våldsutsatta kvinnan* och *det bevittnande barnet* kommit att kompletteras med *den utövande mannen*. Samtliga dessa klienter behöver ha insatser för att möta problemet i dess helhet.
4. Intervjupersonerna är genomgående positivt inställda till *Säkrare Pappor*. Samtliga understryker att de vill ha fortsatt möjlighet att arbeta med, och rekrytera till, *Säkrare Pappor* även efter projektets avslutande. Intervjupersonerna är överlag eniga om att det övergripande syftet med programmet är att verka för ett bättre föräldraskap. Trots att detta tämligen diffusa mål överensstämmer med det formella syftet med *Caring Dads*, kan det inte anses stå för något mer objektivt mätbart värde. Vidare är man genomgående överens om att ett fortsatt arbete ställer krav på utveckling av rutiner för uppföljning av klienterna och insatsens eventuella effekt. Intervjupersonerna efterlyser modeller, i första hand intervjubaserade, för detta, vilket kan anses ligga i linje med *Säkrare Pappors* svår-mätbara mål.

Intervjumaterialet visar därtill på en rad skillnader – i första hand vad gäller behandlare visavi den rekryterande sidan inklusive dess chef – i hur man ser på programmet och dess syfte. För det första har rekryterarna en bredare ingång till programmet, där odefinierade relationsproblem kan utgöra tillräcklig grund för remittering. Behandlarna är mer fokuserade på förekomsten av någon form av explicit våld. För det andra avviker uppfattningarna om graden av framgång i det rekryterande arbetet mellan behandlare och rekryterare. Behandlarna beskriver en situation som präglats av tröghet, medan rekryterarna påtalar att de rekryterat de klienter de uppfattat passat för programmet. Oavsett funktion i *Säkrare Pappor*-programmet uppmärksammas även pro-

blematik som är förbunden med att insatsen enbart riktas till män/fäder, trots att även kvinnor/mödrar många gånger utövar familjerelaterat våld.

5. Utbildningsinsatserna och samordningen av *Säkrare Pappor*-programmet framstår på det hela taget som otillräckliga. Detta kan till stor del väntas vara ett resultat av bristande ekonomiska resurser. När det gäller utbildningsinsatser, är dessa särskilt bristfälliga i relation till dem som arbetar med rekrytering. Trots att denna grupp fyller en betydande funktion för att behandlarna överhuvudtaget ska ha några klienter att arbeta med, har man enbart mottagit grundläggande information om projektet. Avsaknaden av utbildningsinsatser bör ha haft inflytande över exempelvis de rekryteringsproblem som beskrivs. Det kan dock inte uteslutas att även behandlarna skulle vinna på ytterligare utbildning. Det gäller även för problemområdet *våld i nära relationer* i stort. I intervjumaterialet framhålls kunskaper vad gäller det senare som centralt för att kunna tillämpa *Säkrare Pappor*. Mer genomgripande utbildning och kunskap skulle också underlätta den anpassning till en lokal kontext, som under projektets gång redan påbörjats. När det gäller det lokala utvecklingsarbetet, däribland anpassning av programmet för att kunna bedrivas på individnivå, uttrycks även viss oro kring att programmet ska förlora sitt egentliga innehåll.

Säkrare Pappor-projektet i Rinkeby-Kista ska i första hand ses som ett pilotprojekt. Det innebär att det burit på ett antal barnsjukdomar, som kan behöva ses över inför ett mer fullskaligt försök, och – på sikt – eventuellt permanentande. Satt i relation till Vedungs (1998; sid. 168, jämför sid. 16 i den föreliggande rapporten) modell för implementering och väntade utfall av introduktionen av nya modeller, arbetssätt, etc, kan ett antal slutsatser dras: 1) betydelsen av *historisk bakgrund* kan i det aktuella fallet förstås som vilket potentiellt stöd implementering av program för våldsutövande män/fäder har i Rinkeby-Kista. Förvaltningen har under närmare tio år aktivt arbetat med problematik som avser våld i nära relationer. Man har därtill en utbyggd och etablerad organisation med avseende på detta, vilket innebär att den formella grogrunden bör ses som god. I pilotförsöket med *Säkrare Pappor* har tillämparna givits ett stort inflytande i implementeringsarbetet. För att ett fullskaleförsök, alternativt ett permanentande, av ett sådant program ska lyckas bör detta upprätthållas. Vidmakthållande av sådant inflytande motverkar också risken att insatser som riktas till våldsutövande män primärt ges ett symbolvärde; tillämparna har kunskapen att sätta programmen i en större kontext, som

också fokuserar skydd och stöd för brottsoffren. Samtidigt måste förvaltningen troligtvis vara öppen för att öronmärka resurser i termer av pengar och arbetstid, för sådana program. Planeringen bör vara långsiktig, där åtminstone ett par års implementerande arbete kommer att fordra mer medel – bl a för att finansiera utbildningsinsatser och bred projektsamordning – än vad som funnits tillgängliga i samband med pilotförsöket.

Vedung (1998) anför att graden av tydlighet, teknisk komplexitet och giltighet i den programteori som gäller för själva 2) *insatsen* är av stor betydelse för implementeringsmöjligheterna. *Säkrare Pappor* är för det första en tekniskt sett mycket enkel insats. Detta beror delvis på dess tydlighet, som – för det andra – är uppenbar exempelvis vad gäller att programmet riktas till fäder som utövat någon form av våld mot sina barn och/eller deras mamma. Insatsen är i någon mening också tydlig på den punkten att den förväntas leda till självreflektion och därmed en ambition att hantera konflikter och problem på annat sätt än med hjälp av våld. Avsaknaden av teknisk komplexitet i *Säkrare Pappor* är också ett resultat av dess mindre väldefinierade drag. Programmet fokuserar ett ”förbättrat faderskap”, utan att närmare precisera vad som utgör ett ”gott faderskap” annat än att det inte praktiseras med hjälp av våld. Det ”goda faderskapet” får väl därtill anses i det närmaste omöjligt att objektivt fastställa. De sex principer som programmet bygger på består bara i begränsad omfattning till att fastställa hur ett ”gott faderskap” kan karaktäriseras, liksom hur man terapeutiskt arbetar för att uppnå detta. De utvärderingar som gjorts av *Caring Dads* framstår som biased på en rad punkter – i samtliga fall rör det sig om studier där upphovsmännen har nära samhörighet med upphovsmännen och undersökningsgrupperna är genomgående små.

Om tillämparna av en insats ges inflytande över innehållet i densamma, underlättas implementeringssituationen. Ett visst mått av otydlighet i en insats kan på så vis fungera gagnande (Vedung, 1998). Härvidlag vilar ett stort ansvar på såväl rekryterare som behandlare i Rinkeby-Kista. Redan under projektiden har man arbetat med att anpassa programmet utifrån den lokala kontexten. Utvecklingen mot att möjliggöra individuell, tolkstödd behandling är ett exempel på det. Vidare har begreppet *ansvar* kommit att få en central betydelse i fastställandet av det ”goda faderskapet”. Detta till trots återstår mycket arbete med avseende på att ge *Säkrare Pappor* ett *faktiskt* innehåll.

Giltigheten i *Säkrare Pappors* programteori kan, för det tredje, ifrågasättas. Detta beror till stor del på programmets otydliga mål, vilket försvårar identifikationen av en målgrupp och uppföljningen av densamma. Av intervjumaterialet har framgått att rekryterare och behandlare inte är helt överens om vilka som utgör den egentliga målgruppen. På samma sätt efterlyser samtliga intervjupersoner ökade möjligheter till uppföljning av klienterna och deras familjer. För att programteorin ska komma att kunna ses som präglad av hög giltighet krävs att a) det ”goda faderskapet” preciseras i högre grad än vad fallet är i dagsläget, b) en arbetsordning med avseende på väl avgränsade kriterier för inklusion upprättas och c) uppföljningsrutiner som tar sikte på punkten a) kommer till stånd.

Mot bakgrund av å ena sidan otydligheten i *Säkrare Pappor*-programmet, å andra sidan intervjupersonernas efterlysande av en insats som inte är könsbunden, finns det möjligen skäl för berörda parter att för den programteoretiska diskussionen mer förutsättningslöst. Utöver att möjliggöra individuell behandling är möjligen förvaltningen – och framför allt dess klienter – mer betjänta av ett *Säkrare Föräldrar*-program. Det är svårt att finna aspekter i *Caring Dads* formella struktur, så även vad gäller dess sex grundläggande principer, som inte också är tillämpbara i relation till kvinnor/mödrar.

Betydelsen av tillämparnas 3) *förståelse, kunskap och vilja* att driva en insats har uppmärksamats löpande i den föreliggande rapporten. När det gäller förståelse- och kunskapsaspekterna föreligger det uppenbara brister hos berörda socialarbetare. Det bör till största delen vara ett resultat av de tämligen sparsmakade utbildningsinsatser som tillhandahållits; otillräcklig utbildning medför bristande kunskaper och förståelse för varför just den givna insatsen ska erbjudas. Detta kan få konsekvenser för viljan att iscensätta arbetet, något som på en mer grundläggande nivå dock inte tycks vara fallet i Rinkeby-Kista. Trots den uttalade viljan att arbeta med programmet, och upprätthållande av detsamma efter projektets avslutning, har dock rekryteringen av klienter varit problematisk. Även det kan väntas vara ett resultat av bristande utbildning och samordning.

Samordningsbristerna ska inte förstås som ett resultat av att projektledningen inte utfört sitt uppdrag. De ekonomiska ramarna för projektet har dock inte medgivit ett gemensamt ansvarstagande för projektet, vilket innebär att projektledaren inte har blivit den sk ”spindel i nätet” hon borde fungera som, utan också den som ska ge programmet ett innehåll, fungera

som utbildningsresurs, arbeta för planerings- och uppföljningsrutiner, etc. Detta vittnar stora delar av intervjuaterialet om, samtidigt som projektledaren själv försöker tona ner sin roll markant. Att ha en så central roll – där en insats mer eller mindre är beroende av en enskild individ – är inte förenligt med goda implementeringsmöjligheter. Inför ett fortsatt arbete med *Säkrare Pappor* bör den utbytbarhetsaspekt som uppmärksammas i den organisationsteoretiska forskningen tillmätas vikt; under förutsättning att programmet ska få ett genomslag på klientnivå fordras att förvaltningen av detsamma delas mellan olika aktörer. På så vis står och faller inte programmet med en enskild individs engagemang (jämför Ahrne, 1990, 1994; Johansson, 1997).

Programmets generella otydlighet får, liksom avsaknaden av genomgripande utbildning i detsamma, direkta konsekvenser för 4) *adressaterna*. Som framgått har rekryteringen av klienter varit problematisk. Intervjupersonerna beskriver bl a att det har varit svårt att motivera deltagande. Detta är inte på något sätt överraskande – för att kunna rekrytera och motivera klienter, både i rekryterings- och behandlingsfasen, fordras att sådana förhållanden som gäller insatsens syfte och innehåll är fastställda. För att utfallet i relation till klienterna ska kunna bli framgångsrikt krävs på samma sätt goda kunskaper både om programmet och om det större problemområdet. Först när sådana led, inklusive rutiner för uppföljning, vad gäller *Säkrare Pappor* är fastställda är det möjligt att uttala sig om utfall på klientnivå.

För att implementeringen av *Säkrare Pappor* ska kunna lyckas krävs också att 5) *kontroll* av programmet upprättas. Det rör sig dels om att utvärdera implementeringen av ett fullskaleförsök och löpande uppföljning av en eventuellt permanentad verksamhet; dels om att – i enlighet med det programteoretiska utvecklingsarbetet – följa upp insatsens utfall på klientnivå. Med tanke på insatsens karaktär – exempelvis som ej evidensbaserad och med en hög grad av ej mätbara mål – samt de tankegångar som förekommer bland såväl rekryterare som behandlare, finns goda skäl att överväga möjligheterna till någon form av strukturerade uppföljningsintervjuer. Rimligtvis utformas olika rutiner för dessa intervjuer med avseende på samtliga primärt berörda parter – de våldsutövande männen, deras nuvarande/före detta partners samt deras barn. Trots att graden av *mätbarhet* är begränsad till följd av programmets grundläggande karaktär, bör strukturerade intervjuer vara att föredra i syfte att möjliggöra mer övergripande jämförelser över tid, mellan enheter, mellan handläggare, mm. Strukturerade intervjuunderlag kan också vidareutvecklas för att möjliggöra uppföljning via post eller email.

Referenser

- Ahrne, G. (1990). *Agency and organization. Towards an organizational theory of society*. London: Sage.
- Ahrne, G. (1999). Organisationers mål, kollektiva resurser och makt. I G. Ahrne & P. Hedström (Red.), *Organisationer och samhälle. Analytiska perspektiv* (pp. 27-36). Lund: Studentlitteratur.
- Alexanderson, K. (2006). *Vilja, Kunna, Förstå. Om implementering av systematisk dokumentation för verksamhetsutveckling i socialtjänsten* (Örebro Studies in Social Work 7). Örebro: Universitetsbiblioteket.
- Anttila, S., Ericson, C., Glad, J., Fredriksson, M., Olofsson, H., Smedslund, G., Klingspor, K. & Hydén, M. (2006). *Utfall och effekter av sociala metoder för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen, IMS.
- Bergmark, A., Bergmark, Å. & Lundström, T. (2011). *Evidensbaserat socialt arbete: teori, kritik, praktik*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2005). En sak i taget. Om specialisering i socialtjänstens individ- och familjeomsorg. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 12 (2-3), 125-148.
- Blau, P. M. & Scott, W. R. (2003). *Formal organizations: a comparative approach*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Brunnberg, E. & Pećnic, N. (2007). Assessment Processes in Social Work With Children at Risk in Sweden and Croatia. *International Journal of Social Welfare*, 16, 231-241.
- Brunsson, N. (1998). Standarder och likriktning. I N. Brunsson & B. Jacobsson (Red.), *Standardisering* (pp.161-177). Stockholm: Nerenius & Santréus.
- Brottsförebyggande rådet [BRÅ] (2005). *Våldtäkt. En kartläggning av polisanmälda våldtäkter*. Rapport 2005:7. Stockholm: Fritzes.
- Brottsförebyggande rådet [BRÅ] (2010). *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Rapport 2010:4 (www.bra.se).
- Brottsförebyggande rådet [BRÅ] (2011). *Kriminalstatistik 2010*. Rapport 2011:11. Stockholm: Fritzes.

- Crooks, C.V., Scott, K.L., Francis, K.J., Kelly, T. & Reid, M. (2006). Eliciting Change in Maltreating Fathers: Goals, Processes, and Desired Outcomes. *Cognitive and Behavioral Practice*, 13, 71-81.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2003). Unbalanced Professionalisation. On Status and Stratification in Swedish Social Work. *Social Work in Europe*, 10 (2), 37-48.
- Dellgran, P. & Höjer, S. (2005). Rörelser i tiden. Professionalisering och privatisering i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 12 (2-3), 246-267.
- Ds. 2004: 56. *Barnen i brottets skugga*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Ekbrand, H. (2006). *Separationer och mäns våld mot kvinnor* (Göteborg Studies in Sociology no 28). Göteborg: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen.
- Evans, T. & Harris, J. (2004). Street-Level Bureaucracy, Social Work and the (Exaggerated) Death of Discretion. *British Journal of Social Work*, 6 (34), 871-895.
- Feder, L., Wilsson, D.B. & Austin, S. (2008). *Court-Mandated Interventions for Individuals Convicted of Domestic Violence* (Campbell Systematic Reviews 2008:12) (www.campbellcollaboration.org).
- Gunnarsson, E. (1993). *I välfärdsstatens utmarker. Om socialbidragstagande bland ensamstående kvinnor utan barn* (Rapport i socialt arbete, nr 64). Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Hasenfeld, Y. (1983). *Human Service Organizations*. Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall.
- Hasenfeld, Y. (1992). The Nature of Human Service Organizations. I Y. Hasenfeld (Red.), *Human Services as Complex Organizations* (pp. 3-23). Newbury Park: Sage.
- Holmberg, C. & Stjernqvist, U. (2006). *Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade parrelationer*. Stockholm: Stockholms universitet, Centrum för genusstudier.
- Houry, D., Feldhaus, K., Peery, B., Abbott, J., Lowenstein, S.R., al-Bataa-de-Montero, S. & Levine, S. (2004). A positive domestic violence screen predicts future domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 19 (9), 955-966.
- Jansson, L. & Jergeby, U. (2008). Systematisk bedömning. I U. Jergeby (Red.), *Evidensbase-rad praktik i socialt arbete* (pp. 138-159). Stockholm: Gothia.

- Jergeby, U & Sundell, K.. (2008). Evidensbaserat socialt arbete. I U. Jergeby (Red.), *Evidensbaserad praktik i socialt arbete* (pp. 11-18). Stockholm: Gothia.
- Jergeby, U., Miranda, J. & Stranz, H. (2008). *Socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och deras barn. Kartläggning och identifiering av standardiserade bedömningsinstrument – delrapport till regeringen 20081201*. Stockholm: Socialstyrelsen, IMS.
- Jergeby, U., Miranda, J. & Stranz, H. (2009). *Socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och deras barn. Utveckling och prövning av standardiserade bedömningsinstrument. Slutrapport till regeringen den 1 december 2009*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Johansson, R. (1992). *Vid byråkratins gränser. Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Arkiv.
- Johansson, R. (1997). *Organisationer emellan. Om förhandlingar, makt och handlingsutrymme*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, R. (2002). *Nyinstitutionalismen inom organisationsanalysen: en skolbildnings uppkomst, spridning och utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, R. (2006). Nyinstitutionell organisationsteori – från sociologi i USA till socialt arbete i Sverige. I O. Grape, B. Blom & R. Johansson (Red.), *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer* (pp. 17-46). Lund: Studentlitteratur.
- Lindholm, M. (2002). *Att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer* (Idéskrift # 9). Stockholm: BRÅ.
- Lipsky, M. (1980). *Street-Level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell Sage
- Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. & Kalliokoski, A-M. (2001). *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Stockholm: Fritzes.
- Morén, S., Blom, B., Lundgren, M. & Perlinski, M. (2010). Specialisering eller integration? En studie av socialarbetares syn på arbetsvillkor och insatser i tre organisationsformer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 17 (2), 189-209.
- Nilsson, L. (2002). *Våld i nära relationer. En kartläggning* (Rapport 2002:14). Stockholm: Fritzes.

- Pihlblad, K. (2011). *Kartläggning över insatser för män som utövar våld mot kvinnor. Ett kunskapsunderlag för framtida arbete* (Rapport 2011:3). Stockholm: Karolinska institutets folkhälsoakademi.
- Portwood, S. G. (1998). The Impact of Individuals' Characteristics, Victim's Gender and Case Assessments as Predictors of Professional Judgments in Child Protection. *Review of Psychology*, 12, 133-146.
- Price, B. & Rosenbaum, A. (2007). *National survey of perpetrator intervention programs*. Presentation at the International Family Violence and Child Victimization Research Conference, Portsmouth, New Hampshire.
- Projektplan Säkrare pappor (2010). (Dnr. 500-309-2009). Stockholm: Rinkeby-Kista SDF.
- Ramsay, J., Carter, Y., Davidson, L., Dunne, D., Eldridge, S., Feder, G., Hegarty, K., Rivas, C., Taft, A. & Warburton, A. (2009). *Advocacy interventions to reduce or eliminate violence and promote the physical and psychosocial well-being of women who experience intimate partner abuse* (Campbell Systematic Reviews 2009:5). (www.campbellcollaboration.org).
- Regeringens proposition. Prop. 2006/07:38. *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Rothman, E.F., Butchart, A. & Cerdá, M. (2003). *Intervening with perpetrators of intimate partner violence: A global perspective*. Genève: WHO.
- Regeringens skrivelse. Rskr. 2007/08. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade förhållanden*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Rubin, A. & Parrish, D. (2007). Views of Evidence-Based Practice Among Faculty in Master of Social Work Programs: A National Survey. *Research on Social Work Practice*, 17 (1), 110-122.
- Rying, M. (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer* (Rapport 2007:6). Stockholm: Fritzes.
- Saunders, D.G. (2008). Group Interventions for Men Who Batter: A Summary of Program Descriptions and Research. *Violence and Victims*, 23 (2), 156-172.

- Scott, W. R. (2003). *Organizations – Rational, Natural and Open Systems*. New Jersey: Prentice Hall.
- Scott, K.L. (2004). *Pilot Implementation of the Caring Dad's Program*. London, Ontario: Centre for Research on Violence Against Women and Children.
- Scott, K.L. & Crooks, C.V. (2004). Effecting Change in Maltreating Fathers: Critical Principles for Intervention Planning. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11 (1), 95-111.
- Scott, K.L., Crooks, C.V., Francis, K., Kelly, T. & Reid, M. (2004). *Caring Dads: Helping fathers value their children*. Presentation for Society for Prevention Research, May 2004.
- Scott, K.L. & Crooks, C.V. (2006). Intervention for Abusive Fathers: Promising Practices in Court and Community Responses. *Juvenile and Family Court Journal*, 57 (3), 29-44.
- Scott, K.L. & Crooks, C.V. (2007). Preliminary Evaluation of an Intervention Program for Maltreating Fathers. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 7 (3), 224-238.
- Sveriges Kommuner och Landsting [SKL] (2009). *Utveckling pågår – En kartläggning av kvinnofridsarbetet i kommuner, landsting och regioner*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Skogens, L. (2007). *Hur bemöts manliga socialbidragstagare med alkoholproblem? – regler, kunskap och kontext i socialt arbete* (Rapport i socialt arbete, nr 124). Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Slutrapport Säkrare Pappor (2012). (Dnr. 500-309-2009). Stockholm: Rinkeby-Kista SDF.
- Socialstyrelsen (2004). *Jämställd socialtjänst? Könsperspektiv på socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2006). *Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2009). *Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld – Alla kommuners ansvar. Slutrapport från en nationell tillsyn 2008-2009*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2010). *Behandling av män som utövar våld i nära relationer – en utvärdering*. Stockholm: Socialstyrelsen.

- Socialstyrelsen (2011). *Utvärdering av Socialtjänstens och Ideella kvinnojourers Insatser för Våldsutsatta kvinnor* (tillsammans med FORUM, KI). Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 2001:72. *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2004:121. *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2006:65. *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*. Stockholm: Fritzes.
- Steen, A-L. (2003). *Mäns våld mot kvinnor - ett diskursivt slagfält: reflektioner kring kunskapsläget* (Forskningsrapport 131). Göteborg: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen
- Stranz, H. (2007). *Utrymme för variation – om prövning av socialbidrag* (Rapport i socialt arbete, nr 119). Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Vedung, E. (1998). *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund: Studentlitteratur.
- Wallberg, A-M. (2003). Socialtjänsten och mäns våld mot kvinnor. I G. Heimer & B. Posse (Red.), *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar* (pp. 97-130). Lund: Studentlitteratur.
- Wathen, H.L. & MacMillan, C.N. (2003). Interventions for Violence Against Women: Scientific Review. *Journal of the American Medical Association*, 289, 589-600.
- Witting, M.D., Furuno, J.P., Hirshon, J.M., Krugman, S.D., Périssé, A.R. & Limcangco, R. (2006). Support for emergency department screening for intimate partner violence depends on perceived risk. *Journal of Interpersonal Violence*, 21 (5), 585-596.
- Wolfe, D.A., Crooks, C.V., Lee, V., McIntyre-Smith, A. & Jaffe, P.G. (2003). The Effects of Children's Exposure to Domestic Violence: A Meta-Analysis and Critique. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6 (3), 171-187.

Bilaga

INTERVJUGUIDE

Bakgrund

- 1 Grundutbildning? → Ev vidareutbildning av relevans?
- 2 Antal år/tid i socialt arbete generellt → nuvarande (el motsvarande) arbetsuppgifter
- 3 Antal år/tid i kommunen → i nuvarande funktion
- 4 Funktion (egen arbets-/befattningsbeskrivning) i Caring Dads-projektet

Det sociala arbetet

5 Vad är **det sociala arbetets kärna** (hur vill du kortfattat beskriva socialt arbete med individer och grupper; vad utgör dess utmärkande drag)?

Evidensbaserat socialt arbete – hur kan detta definieras?

- 6 syn på evidensbaserat arbete (enligt personlig definition);
- 7 uppfattning om manualbaserade program, standardiserade bedömningsmetoder, etc (betydelsefullt, riskfyllt, nödvändigt, meningslöst, etc)?

Problemområdet

- 8 Personlig (kortfattad) beskrivning av området som avser (fysiskt/psykiskt/sexuellt) våld i nära relationer (våldsutövande män/fäder, barn/mödrar som bevittnar/är direkt föremål för våldet)
 - förändringar över tid
 - politiskt förhållningssätt
 - utrymme för socialtjänsten att möta eventuella förändringar
 - målgruppens (våldsutövande män/fäder) (upplevda) syn på problemområdet samt mottagandet av insatsen

Den programteoretiska infallsvinkeln

9 Kortfattad personlig beskrivning av Caring Dads (graden av tydlighet i programmet)

10 Erhållen information/utbildning och syftet med denna

11 Betydelsen av information/utbildning (m a o möjlighet att själv tolka innehåll i motsats till att få innehåll tolkat av annan)

Tillämpning och effekter

12 När/hur ska Caring Dads tillämpas?

13 Idealtypisk situation

14 Vad syftar programmet till kortsiktigt respektive långsiktigt?

15 (Upplevd) uppfattning om programmet i verksamhetens olika delar?